

APOCA

Butlletí Català d'Informació Notarial

Editorials

¿VINT ANYS NO SÓN RES?

A començaments de febrer de l'any 1995 un grup d'uns deu notaris del Col·legi de Barcelona –algun d'ells ja traspasat i algun d'altre jubilat o a punt de jubilar-se-, units per un mateix esperit moderadament incorformista respecte a la situació del notariat a Catalunya, van emprendre una aventura editorial que va donar lloc a l'aparició de la revista ÀPOCA, una revista que, malgrat haver aparegut en un dels pitjors moments pels que ha passat la premsa escrita en tot el món, ha continuat publicant-se, amb algun període de silenci, al llarg d'aquests darrers vint anys, mantenint una línia crítica i independent dins d'un col·lectiu que es caracteritza pel seu corporativisme i la seva dependència dels poders polítics i econòmics del país, els cants de sirena dels quals ÀPOCA ha resistit.

Aquesta resistència ha estat sobretot possible per la confluència de dos factors que, des d'un bon inici, van ajudar a compactar el grup de notaris que van constituir el que podríem anomenar el nucli dur de la revista: un refús a l'estat, a parer d'aquells notaris, poc edificant, que en aquells anys –darrera dècada del segle passat- oferien el notariat a Catalunya, integrat majoritàriament per funcionaris poc sensibles al fet diferencial català (l'ús de la llengua catalana era espectacularment minoritari, gairebé inexistent, en les escriptures públiques) i poc atents als canvis que s'estaven produint al país. D'altra banda, els notaris fundadors d'ÀPOCA compartien també un fort idealisme respecte als objectius a aconseguir a mig i llarg termini: la normalització de l'ús de la llengua catalana a les notaries, i la correcció de les disfuncions que gangrenaven la institució: essencialment,

ÍNDEX

EDITORIALS

- 1 *¿Vint anys no són res?, Doctor Escrivà*
- 4 *Ara fa vint anys i la cançó de l'enfadós, Francesc Torrent*
- 7 *Quan Àpoca cobrirà més que una època, Àlvar J. Espinosa*

8 BREUS

- Un dels nostres*
Casar-se davant notari
Una carta que ens reconforta
Acotacions a una enquesta
Els notaris i la formació d'una identitat

COL·LABORACIONS

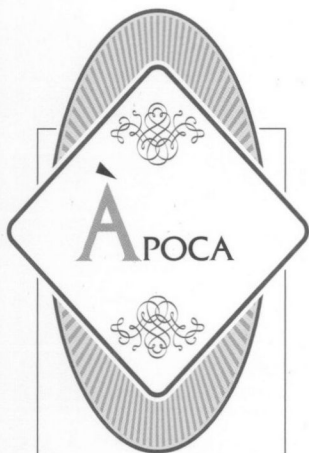
- 14 *L'aigua, aquella maltractada per les normes, Maria Jesús Montoro Chiner*
- 20 *Senyor Notari, assessorí'ns sisplau, Gabriel Suau Rosselló*
- 27 *Los notarios en el cine y en la épica de la letra de cambio, Fracisco Javier Martín Camacho*

43 MEMÒRIA NOTARIAL

- La competència i la demarcació notarial a Catalunya a l'edat moderna, Arcadi Garcia*

52 NO TARIAS

- Consultori del Doctor Escrivà*

l'acaparament per mitjans il·lícits de la documentació notarial. ÀPOCA ha denunciat repetidament aquestes greus disfuncions professionals.

Passats aquests vint anys, jo no juraria que aquests objectius s'hagin complert, però tampoc es pot dir que l'aparició d'ÀPOCA no hagi tingut cap incidència dins del notariat i de la societat catalana. Malgrat que aquest no ha estat un efecte buscat pels fundadors, em consta que un bon grapat de notaris del país s'han posicionat més d'un cop a favor o en contra d'aquesta publicació. I també són molts els representants de la societat civil catalana que han manifestat la seva simpatia per aquesta publicació, simpatia que contrasta amb el silenci, més d'un cop hostil, amb que l'aparició dels diferents números d'aquesta revista ha estat acollida pels representants oficials del notariat. Es coneix que això de la llibertat real d'expressió continua essent una assignatura pendent dins de molts cosos professionals, acostumats com estan a l'adulació i l'autocomplaença.

Un dels notaris fundadors de la revista em va dir en una ocasió que ÀPOCA hauria de fer una llarga travesia del desert. L'ha feta, la continua fent sense cap crossa ni caminador afegit. Una altra característica diferenciadora d'ÀPOCA és que totes les despeses generades per les seves activitats –essencialment la publicació i distribució d'aquesta revista– han estat sufragades íntegrament i des de bon començament, per una bona part dels seus membres, els quals han assumit que, en matèria de comunicació, la independència té un preu i l'han volgut pagar.

Ara fa vint anys que col·laboro puntualment en ÀPOCA, en la secció NO TA RIAS, que juntament amb la dels breus, mai no ha faltat en cap número de la revista. Suposo que és en raó de la meua antiguitat en l'ofici que m'ha estat encomanat aquest editorial, que vol ser commemoratiu dels quatre lustres d'aquesta publicació tan jurídicament atípica. Agraeixo als companys d'ÀPOCA que m'hagin ofert aquesta tribuna: fa temps que vull dir-los que el Notariat a Catalunya, sense ells, seria una cosa molt més avorrida i decadent del que ja és. D'ÀPOCA es poden dir moltes coses, però mentiria qui digués que és una revista ensopida; és possible que algun dels seus articulistes ho hagi estat en algun moment,

EDITA:
ASSOCIACIÓ D'AMICS
DEL NOTARIAT CATALÀ

20 cts.

ANY XXV. - NUM. 1281

-En lloc de tapar-me de fulles de parra, m'he posat fulles del «Papiú»
que són més verds.

però el conjunt del que s'ha publicat destaca per la seva frescor i amenitat, en dono fe. No sé si els seus impulsors, tots ells amics meus, s'havien proposat aquest doble objectiu, però el fet és que aquest ha estat el resultat del seu esforç i dedicació, un resultat que avui tots nosaltres, amics del Notariat català,

hauríem de celebrar amb mesurada eufòria i amb vi de Porrera o cava de La Fonteta, ja que, efectivament, vint anys són molts per una revista tan insòlita i inaudita com aquesta. Avui Àpoca hauria de ser una festa.

Doctor Escrivà

ARA FA VINT ANYS I LA CANÇÓ DE L'ENFADÓS

Enguany fa vint anys que un grup de notaris vam endegar el projecte de l'Àpoca. Avui tenim entre la cinquantena curta i la seixantena llarga d'anys. Felicito la fantàstica societat civil catalana que ha acollit l'Àpoca i ha substituït una part substancial dels notaris que sustentarem l'associació i que tant encertadament dirigeix la Segona època de la revista.

Anuncio que aquest és un article d'un vell resistent, encara força incansable al desànim (llegeixi's "*inasequible al desaliento*" en la llengua de Cervantes).

L'Àpoca va néixer per tres raons fonamentals: per contribuir a moralitzar el notariat; per aconseguir que es respectés el dret d'elecció dels atorgants pel que fa a l'ús del català en la documentació notarial, i per a treballar perquè la Generalitat tingués la competència exclusiva en el nomenament de notaris i en els concursos de trasllats.

Veiem-les,

- **La deontologia dels notaris** segueix més o menys com sempre. Darrerament s'observa com ha minvat l'ímpetu d'alguns neoliberals de pacotilla (l'adjectiu és per significar la contradicció en la que estan instal·lats alguns de voler desregular la professió al màxim mantenint l'aranzel i el *numerus clausus*). En part s'han fet grans. Endemés, veuen amb estupefacció com l'actuació d'altres més moderns presenta una agressivitat en la qual no havien ni somiat. En resum, no s'ha pas avançat gens en aquest camp. El consol és que des de sempre el notariat s'ha salvat per l'actuació impecable, el saber

fer i la bona fama de la majoria. Als altres, que els hi aprofiti.

- Pel que fa a l'**ús del català en la documentació notarial**, en els darrers vint anys s'ha passat d'un esqualid 6% de documents notariaus redactats en català a un 12%. L'anàlisi optimista ressaltaria que s'ha doblat l'ús del català, però si ho comparem amb la tossuda realitat sociològica del país, la xifra resulta esquifida, i hauria de fer envermellar a molts notaris i als nostres representants corporatius, màxim si tenim en compte que tant l'Estatut com la Llei de Política Lingüística estan molt bé formulats. El problema és l'incompliment generalitzat de les normes lingüístiques. Pregunta en quina llengua volen que es redacti l'escriptura? Apliquem la norma segons la qual hem de redactar l'escriptura en català quan els atorgants no n'elegeixen expressament cap?. Que el nivell de reclamacions per aquest motiu és baix? Si això passés a Bèlgica o a Suïssa, tenim consciència que, ras i curt, es fagocitaria ràpidament al funcionari infractor?. Deures: repassar, complir i fer complir l'article 14 de la Llei 1/1998, de 7 de gener, de Política Lingüística.

- Per últim, l'Estatut d'Autonomia de 19 de Juliol de 2006 **proclama la competència exclusiva de la Generalitat pel que fa al nomenament de notaris** "*per mitjà de la convocatòria, l'administració i la resolució de les oposicions lliures i restringides i dels concursos, que ha de convocar i portar a terme fins a la formalització dels nomenaments*". Recordem igualment que "*per a la provisió de les notaries*

i dels registres els candidats han d'ésser admesos en igualtat de drets i han d'acreditar el coneixement de la llengua i del dret catalans en la forma i l'abast que estableixen l'Estatut i les

Lleis". La STC 31/2010, de 28 de juny, l'anomenada sentència de l'Estatut, consagra la competència executiva de la Generalitat de Catalunya pel que fa al nomenament de notaris. És ben

sabut que la política de la Generalitat, que va començar convocant i resolent els concursos després del nou EAC, es modificà a instància de l'actual Junta Directiva del Col·legi de notaris de Catalunya per tal de convocar els concursos conjuntament amb el Govern central. De les oposicions no se'n ha sabut mai res. Una reflexió profètica: el Govern central intentarà retenir les competències notariales (i les registrals) en base als conceptes de cos nacional únic del notariat i de la competència en la confecció del programa d'oposicions, obviant que aquesta competència és compartida. La primera dosi d'aquesta metzina la tenim en la "*Nota sobre la Ley 20/2014, de 29 de Diciembre, de modificación de la ley 22/2010, de 20 de julio, del Código de Consumo de Cataluña*" dels "*Ministerios de Economía y Competitividad*", i del "*Ministerio de Justicia*" de data 18 de febrer de 2015 (que sol ser prèvia a la interposició del recurs d'inconstitucionalitat), que s'endinsa en aquests arguments, basant-se en diverses STC fàcilment rebatibles, l'argumentació de les quals excedeixen les dimensions d'aquest article. Valguem Déu, senyor!. La cançó de l'enfadós!.

La DGRN s'entesta darrerament en l'elaboració d'un nou temari únic per a notaries i registres totalment involutiu des dels punts de vista del dret constitucional i *iusprivatista*. El Departament de Justícia hauria de complir i fer complir l'art. 147 EAC,

1.- Exigint a la DGRN del "*Ministerio de Justicia*" una mínima reforma reglamentària per tornar al sistema d'oposicions a notaries determinades,

l'únic que garanteix la conciliació d'un cos únic estatal de funcionaris amb una pluralitat de camins per accedir-hi, tot abandonant el sistema pervers per centralista d'oposicions al títol de notari.

2.- Establint un dret transitori generós, consistent en celebrar oposicions anuals a Catalunya durant els propers deu anys, tot introduint progressivament cada any cinc nous temes més de dret civil comú del Codi Civil Català, en substitució dels equivalents als del dret civil comú del CCE, resumint si s'escau les diferències entre ambdues legislacions. Sols amb aquest mètode (o amb un altre equivalent i igualment equitatiu) es garantiria les legítimes expectatives dels opositors que ja porten temps preparant l'oposició i el dels estudiants de dret de les universitats catalanes totalment adaptats a la llengua i al dret civil catalans que actualment estan en inferioritat de condicions respecte als opositors de la resta de l'Estat.

L'acompliment d'aquestes reflexions no suposen altra cosa que l'estricta compliment de la legalitat vigent. Ara bé, em pregunto si a aquestes altures de la pel·lícula paga la pena esforçar-nos-hi o és millor aixoplugar-nos directament sota l'horitzó dels estels (tocant els peus a terra i naturalment, sense vagar per l'espai infinit)?.

Francesc Torrent i Cufí.
Notari del Masnou

QUAN ÀPOCA COBRIRÀ MÉS QUE UNA ÈPOCA.

Una revista que compleix vint anys no és una cosa gaire comuna, però si a més és notarial i sobretot catalana, la publicació esdevé una raresa destacable entre d'altres rareses que trobem en el nostre entorn cultural i professional.

Des de la més pura tradició catalana, aquesta revista enllaça amb algunes d'altres que van sorgir immediatament després de la Llei del Notariat, quan vindica un notariat en català, no mercantilitzat i amb el compromís "regeneracionista" de "Notaria oberta, jutjat tancat".

Per una altra banda, amb "Àpoca" no podem dir que hem, sinó que haurem de continuar molts més anys, i malament si arribem a cantar "ara que fa vint anys que tinc vint anys". "Àpoca" és necessària, puix que no és pas aliena als esdeveniments històrics que la població catalana està protagonitzant, i davant dels quals el Col·legi Notarial de Catalunya guarda una discreta però

calculada distància.

D'aquesta manera, Àpoca ha estat testimoni d'una època i/o etapa autonomista, que no ha suposat cap avenç important del Notariat Català, ans al contrari s'ha diluït en pràctiques i tradicions no catalanes, allunyant-se de la societat civil a la que el Notariat ha de servir.

Àpoca és un projecte vigent i engrescador, i també imprescindible per a la construcció nacional de Catalunya, que haurà d'anar de bracet amb d'altres associacions i moviments culturals i nacionals, ja que almenys alguns Notaris catalans, com a ciutadans i professionals també hem de dir la nostra, i deixar d'esser testimonis, per ésser-hi protagonistes actius.

Alvar J. Espinosa
(Notari de la Ciutat de Mataró)

Un dels nostres

Qui tingui curiositat per conèixer l'opinió dels notaris espanyols jubilats i mutualistes sobre la liquidació de la Mutualitat Notarial, ha de consultar sens falta la pàgina d'internet titulada, amb tota intenció, "Uno de los nuestros", en clara referència a la pel·lícula sobre la màfia americana dirigida per Martin Scorsese.

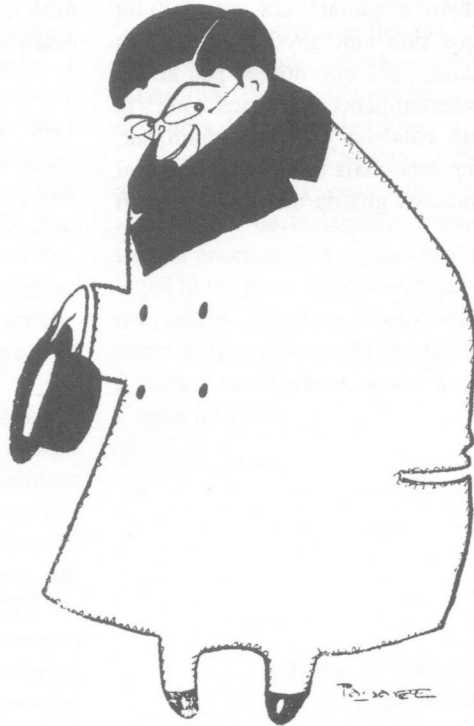
La pàgina és tota una declaració de guerra a les successives Junes del Patronat de la Mutualitat, que són adjectivades d'incapaces de donar solucions al problema bàsic que tenen plantejat: fixar la quantitat a percebre per cada mutualista i/o cònjuge vidu. En aquesta pàgina es diu que per a l'actual Junta del Patronat les accions entaulades per les dues diferents associacions constituïdes a l'efecte (las de Notaris jubilats i la de Notaris mutualistes) són "un atac a un dels seus" (en concret al degà del Col·legi de Navarra).

D'altra banda, la pàgina conté algunes afirmacions certament preocupants:

Breus

"Parece básico –afirma un dels comunicants el dia 21 d'octubre passat– saber a cuanto asciende el patrimonio de la Mutualidad. ¿Alguno lo sabe? Asimismo es fundamental saber a cuanto ascendía en 2004 y cuanto

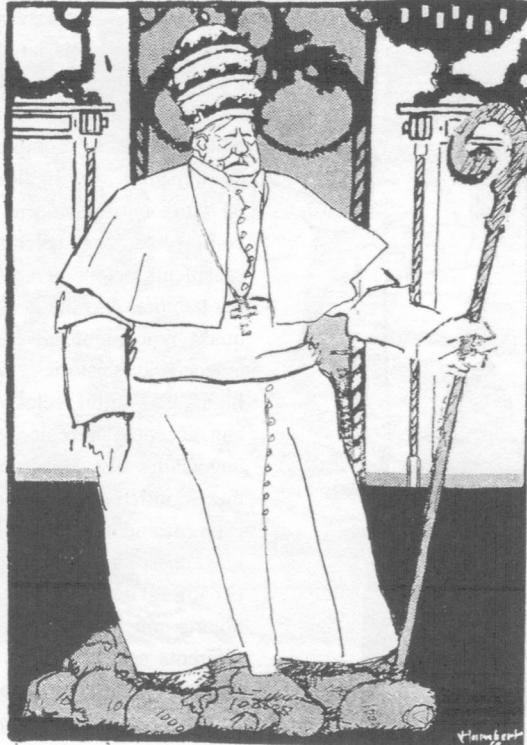
queda en 2014. ¿Alguien puede explicarlo sin acudir a elipsis? Si no se puede explicar es más que probable que estemos ante un caso de apropiación indebida (...) También es fundamental saber por quienes, como se gestiona y se ha gestionado ese patrimonio. ¿Se perciben primas, dietas, etc, por los miembros del Patronato? ¿por qué cuantías? ¿son cifras vergonzosas? ¿se han asignado tarjetas para

gastos de representació?
No parece una tontería
responder a estas
cuestiones (...)"

Aquestes qüestions van ser mig contestades i mig eludides uns dies després pel secretari de l'entitat: va dir que la Mutualitat audita els seus comptes cada any i que qualsevol persona interessada podia saber a quant pujava el seu patrimoni; que ell portava poc temps en la Junta i "no he mirado hacia atrás", però que estava segur que la Mutualitat tenia avui més patrimoni que en 2004 (amb la salvedat del valor dels immobles, els quals no obstant en són la part del lleó); que la gestió del patrimoni de la Mutualitat és molt conservadora; que la Junta no es dedica a jugar amb el patrimoni per guanyar plusvàlues; que la Mutualitat només té una targeta de crèdit, que s'utilitza únicament per fer determinats pagaments menors (segells de correus, per exemple).

Llegint aquesta resposta tan elíptica com autocomplaent es podria tenir la impressió que la Junta de Patronat de la Mutualitat està integrada per un conjunt de monjos

"Te eta Pere, y sobre agotiza pedra edificaré la meua Iglesia."

immaculats que no han trencat mai un plat. Tanmateix el soroll de plats trencats dins d'aquesta institució és cada vegada més fort, ja gairebé resulta ensordidor.

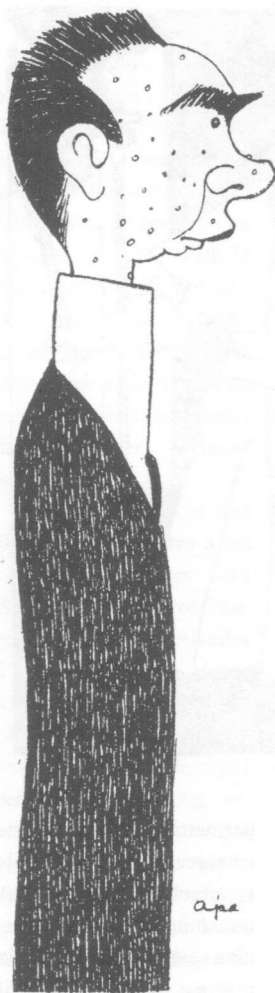

Casar-se davant notari

Sembla que la tan anunciada normativa que

permetria que els notaris celebressin matrimonis i divorcis exprés per un mínim de noranta-cinc euros, així com la reforma del Registre civil que autoritzaria als nous encarregats del Registre, els registradors de la propietat, a cobrar per les certificacions emeses, han quedat aparcades.

No ha tingut sort el senyor Gallardón com a ministre de Justícia: la

majoria dels seus projectes de llei han quedat avortats, fins i tot el de la reforma d'algun article de la llei de l'avortament.

Per justificar la projectada normativa sobre casaments per notaris i

excorredors de comerç es deia que es pretenia descongestionar els jutjats i els ajuntaments, sovint saturats d'expedients matrimonials. En comptes d'augmentar el nombre de funcionaris i autoritats competents per celebrar casaments, es volia optar per habilitar els notaris, els quals, fent honor als seus antecedents històrics tan lligats a l'àmbit eclesial, van acceptar el repte, tot negociant els honoraris que podrien cobrar per cada casament. És possible que aquest punt provoqués el naufragi del projecte: els notaris són vistos, des de diferents sectors socials i polítics, com un cos molt potent econòmicament (una imatge que avui no sempre es correspon amb la realitat) i no és gens fàcil de justificar una normativa que establia que el notari podia cobrar, tot i que fos una quantitat més o menys petita, per la celebració d'un casament que abans sortia gairebé gratis.

El projecte, tal com estava plantejat i sense anar acompanyat d'unes normes aranzelàries que asseguressin la gratuïtat del matrimoni per a determinades parelles

que viuen amb uns salaris molt escassos, podia haver provocat un efecte col·lateral no desitjat: a més de descongestionar jutjats i ajuntaments, hauria descongestionat els matrimonis; el nombre de persones casades hauria minvat d'una manera considerable, amb greu perjudici per a tots els aplicadors dels codis civils matrimonials..

Una carta que ens reconforta

“He rebut el darrer número d'ÀPOCA (el 10 de la segona època) i l'he llegit de cap a peus amb l'interès que mereix. M'ha semblat més interessant encara que els anteriors. Celebro el simpàtic afegitó dels ninots de Junceda.

El felicito efusivament per l'editorial. També m'ha interessat especialment l'article “Poble, independència i legalitat” i el dels testaments de Carles II i els notaris de l'època.

Llegint l'esplèndida i documentada obra de Garcia Espuche “Una societat assetjada”, em

va sorprendre la quantitat d'escriptures notariales que havia investigat, i que reflecteixen molt la vida dels barcelonins durant aquell terrible setge. Fins i tot el mateix 11 de setembre s'atorguen escriptures!

Abans de la unificació estatal amb la Llei del notariat, els catalans, fins modestos, tot ho feien davant de notari, i els notaris sabien els secrets de família i aconsellaven assenyadament, fins al punt que les clàusules que acostumaven a incloure

esdevenien costums que arribaven a ser llei.”

Amb permís exprés del seu autor, publiquem aquesta carta del monjo de Montserrat i historiador Hilari Ragué, escrita a finals de gener d'enguany, que posa en relleu l'interès amb que ÀPOCA és llegida amb cercles no estrictament notariales ni jurídics. Una carta que podem exhibir amb satisfacció, de la mateixa manera que altres exhibeixen premis i medalles.

Acotacions a una enquesta

Al febrer d'enguany el Col·legi de Notaris de Catalunya va publicar els resultats d'una enquesta sobre diferents aspectes de l'exercici professional, que va ser tramesa als 435 notaris que exerceixen a Catalunya, dels quals només 194 van contestar-la.

Entre els resultats obtinguts, alguns eren previsible i altres... també. Forma part de la lògica del sistema que un

nombre important dels enquestats (61 notaris) consideri que sí s'ha de poder signar fora del despatx en qualsevol circumstància (inclòs el centre de signatura de l'entitat financera/gestoria/assessoria i amb caràcter periòdic habitual). Això justament és el que deuen està fent o desitjarien fer aquests enquestats, i es traïrien a ells mateixos si la seva resposta fos una altra. També és coherent amb el sistema actual que una minoria

qualificada (33 notaris) d'enquestats manifesti que no cal sancionar per via disciplinària l'acaparament desorbitat d'escriptures en la contractació en massa. Per a què, si després resulta que els tribunals i els teòrics defensors dels clients de les entitats financeres entenen que aquest acaparament forma part de les regles del mercat.

Tampoc és sorprenent que una majoria de notaris (un 54%) entengui que els gestors han d'estar

presentes en el moment de la signatura del document, i que un 66% digui que l'aranzel hauria de ser totalment fix, sense cap excepció, tot i ser molt regressiu en els trams alts. No ignorem que és ja una pràctica habitual que determinats gestors estiguin presents en la lectura i autorització de determinades escriptures, però aquesta pràctica no és en absolut desitjable, ja que atempta contra l'obligació de guardar el secret professional que

tots els notaris haurien de respectar. D'altra banda, no sembla una bona solució mantenir un aranzel tan regressiu com el que està actualment vigent per a la classe notarial, d'acord amb el qual resulta més cara una herència petita (d'uns 100.000 euros en total) amb cinc hereus que una compra de 5 milions d'euros.

Curiosament l'enquesta preparada pel CNC no contenia cap pregunta sobre l'ús de la llengua catalana en els instruments públics autoritzats en notaries catalanes. Tenien por, els redactors de l'enquesta, de ferir la sensibilitat dels notaris monolingües?

Vist el resultat de l'enquesta, tan fàcilment previsible, potser hagués estat preferible no celebrar-la, i lliurar a una ONG els diners que s'han gastat en la seva realització.

Els notaris i la formació d'una identitat

Que els notaris catalans han tingut un paper destacat en el que

anomenem intrahistòria del nostre país és quelcom que els historiadors més acreditats, especialment a partir dels estudis de protocols fets per Vicens Vives i Pierre Vilar, han posat en relleu d'una manera explícita i que ja ningú pot negar. No és que els notaris catalans hagin estat completament diferents dels d'altres indrets de la pell de brau, però van formar part d'un país diferenciats i això, a la llarga, imprimeix caràcter. De la mateixa manera que no és el mateix haver nascut a les Borges Blanques que a Reinos, posem per cas, tampoc és —o no era— el mateix exercir la professió notarial a Badajoz que a Girona.

La lectura del darrer llibre de l'historiador i mestre d'historiadors Josep Fontana, "La formació d'una identitat. Una història de Catalunya" serveix, entre altres coses, per confirmar aquest caràcter específic del nostre Notariat, almenys en èpoques passades. Així, en referir-se a la crisi social de l'època dels Trastàmara, Fontana destaca que Alfons IV es va fer ressò dels *moviments*

de protesta camperola, incitats per notaris, juristes que recorrien el Nord del Principat, als quals responsabilitzava l'oposició oligàrquica de ser els culpables de la conflictivitat existent.

Contrasta aquest caràcter combatiu dels notaris catalans d'èpoques passades —els quals tenien la consideració d'artistes, com els especiers o els candelers de cera— amb el caràcter reaccionari i subordinat al poder polític dels notaris més moderns: en aquest sentit Fontana es refereix a l'era Porcioles, celebrada per Josep Pla com si fos el retorn de la Lliga al poder (...) *El que va ser realment important va ser l'extensió que va prendre la corrupció, gràcies a l'establiment d'una xarxa de complicitats econòmiques que es va repartir els guanys del creixement urbanístic de la ciutat.*

Tot apunta a que, almenys a partir de l'era Porcioles, una part significativa del notaris del país van deixar de ser artistes, si és que alguna vegada ho havien estat, i es van convertir en això, en membres de'una xarxa de complicitats.

L'aigua, aquella maltractada per les normes

María Jesús Montoro Chiner
Catedràtica de Dret Administratiu UB
Directora del Water Research Institute UB

No tinc una vocació d'ecologista profunda, però sí que em tinc per ambientalista racional; en especial, des de que vaig escriure sobre les bases constitucionals del Estado ambiental de derecho¹, ja fa uns anys. Tot i que confesso, també, que el dret ambiental no ha estat el meu principal objecte d'atenció en el camp del dret administratiu.

La Universitat de Barcelona, el temps i, per què no dir-ho així?, una constel·lació de casualitats, em van portar a ser designada, per elecció, directora de l'Institut de Recerca de l'Aigua de la UB, funció que he desenvolupat durant vuit anys. No puc estar més agraïda a la sort, que m'ha permès constatar, a través de la interdisciplinarietat de l'Institut i de les diverses procedències i adscripcions disciplinars del meus col·legues, com d'insalvable és la distància que separa

dret i realitat, normes i objecte de regulació; en suma, les aigües en les normes i les aigües en les lleres.

Dic l'anterior no sense tristesa. Causants i culpables d'aquell distanciament en som tots. Tant els qui redacten els textos legals com els qui els aproven; tant els qui els interpreten com els qui els apliquen. I, en especial, els qui converteixen l'aigua en un producte "apropiable" i, sota el pretext de la competència, estatal, autonòmica o local, utilitzen el pretès i permès, alhora, recurs "aigua", com una arma a esgrimir en el camp de batalles de politiqueig barat.

Davant tot l'anterior voldria mantenir un cert optimisme pensant que els efectes de la globalització (per uns criticada i per d'altres, lloada), acabaran essent beneficiosos. Vull pensar que la raó acabarà per imposar-se i que la mobilitat, l'extraterritorialitat, la

1 MJ. MONTORO CHINER. *El Estado ambiental de derecho. Bases constitucionales*. Libro Homenaje al Profesor Martín Mateo. El Derecho administrativo en el umbral del siglo XX, Tom 3, p. 3437, Corde. F.Sosa Wagner, Ed. Tirant lo Blanc, València 2000.

2 Tot sobre l'Institut de l'Aigua UB es pot consultar en www.ub.edu/aigua. En aquella pàgina hi consten les competències, la creació, les actuacions, les línies d'investigació, i els més de 120 investigadors adscrits a l'Institut de l'Aigua. Cal ressaltar que l'Institut de l'Aigua comprèn nou facultats: des de Dret, Economia, fins a Belles Arts, passant per les de Física, Química, Geologia, Farmàcia, Biologia i Geografia.

supranacionalitat i la transnacionalitat de l'aigua, així com la seva naturalesa imprescindible, podrà, en un futur, ser objecte de normes, que comprenguin tots els destins i destinataris possibles; per a uns, com un dret humà de vital accés i ús, per a d'altres, com aprofitaments beneficiosos en tots els seus àmbits (des del camp a la ciutat, des de l'energia al cabal ecològic). I, per a tots, un recurs que ha de ser mantingut tant en la seva quantitat com en la seva qualitat.

No dedicaré aquestes pàgines a enumerar directives, ni lleis, ni reglaments, qualsevol que sigui la font de la qual provinguin. En primer lloc, perquè seria tediós, a més d'impossible i, en segon lloc, perquè com he anat dient fins ara, crec que el sistema normatiu és el pitjor enemic de l'aigua. A això se li suma el fet que les Administracions creades sobre, per i per a les aigües, constitueixen una "tela d'aranya" a través de la qual és impossible entreveure el seu objecte i els seus objectius. Totes fan de tot; i les seves forces s'anul·len i es neutralitzen entre elles³.

Com és sabut, la legislació d'aigües és, en el nostre ordenament, una legislació de "tall clàssic". Des de fa més de cent anys, regulava les relacions singulars que sorgien d'aquelles anomenades "propietats especials", per tots conegudes. Les lleis d'aigües

—I que n'és de trist aquest home! Jo soure fer-li cas, i ell vinga fer-me la mitja rialleta!
—Mà! És voler fer comar al meu per la valentia.

es van preocupar per l'ús privat de les aigües; per la concessió per a aprofitaments privats; es van preocupar, també, per les relacions entre propietaris riberencs i, en especial, es qualificava de domini públic els corrents d'aigües. Les aigües subterrànies, i les aigües mineromedicinales tenien llurs pròpies regulacions.

Al 1985 es va produir la gran novetat: llevat excepcions, totes les aigües continentals es transformaven en bé de domini públic. Per altra banda, de la mà de la competència sobre medi ambient,

³ Per no deixar-ho en l'àmbit del que té de gaseós, es pot posar l'exemple següent. Sobre les aigües en un parc natural, com per exemple, en el Parc Natural del Montseny, sistema de parcs naturals de la Diputació, estenen les seves competències Ajuntaments, Diputació, Generalitat de Catalunya. Això pel que fa als subjectes. Si agafem les perspectives de l'àmbit material de competència que concorreran en l'àmbit espacial, hem d'enumerar urbanisme i ordenació del territori, medi ambient, medi natural, biodiversitat, muntanyes, residus, legislació civil, energia i, per descomptat, aigües.

A l'anterior cal afegir tot el que implica la "projecció europea" de tot el que s'ha exposat, que donaria entrada a una regulació per normes europees que, pel que fa a l'execució, s'haurà d'efectuar pels òrgans del dret intern que n'ostenten les competències en cada àmbit sectorial.

també el legislador, al 1988, amb la Llei de costes, va establir les servituds sobre les zones marítimoterrestres i llurs àmbits de protecció que tenien la consideració domini públic estatal. La Llei d'aigües i la Llei de costes van efectuar una demanialització en ambdós sectors de protecció. Així, es disgregava, mitjançant la Llei de costes, en una franja àmplia i envoltada per milers de quilòmetres de costes, la propietat dels usos permesos i dels usos prohibits.

L'opció legislativa de publicar o demanialitzar aigües i costes pot no ser del gust de tots. Com a política legislativa, tornant la vista enrera, es comprova que no es protegeixen millor els recursos naturals pel fet de demanialitzar-los, o no es protegeixen millor i més eficientment si les normes que els disciplinen són complexes, si els instruments jurídics no són els adequats i, en especial, si confien tota la protecció del "bé" o del "recurs" a plans que s'entrecreuran amb d'altres plans sobre el sector i que se sobreposaran amb actes autoritzatoris o concessionals que provindran, si més no, de quatre Administracions. Conques hidrològiques internes (plans hidrològics autonòmics); conques hidrològiques extracomunitàries (plans de conca estatals); permisos de vessament (autonòmics); concessions (depenent de en quin corrent d'aigua, i de en quina conca, estatal o autonòmica); qualitat de l'aigua (autonòmica); cabals ecològics o cabals mínims (determinació en plans estatals, control i vigilància autonòmics). I els municipis, podent acordar la recuperació de riberes (*riverbed reclamation*)... I què dir de la resta de les aigües?, les que porten

al subministrament, o les que són utilitzades per a recs, conreus, camps... què dir de les regenerades?, què dir de les reciclades?.

L'any 2000, la llavors Comunitat Europea, després d'una gestació lenta i difícil, va adoptar la Directiva marc de l'aigua. Les aigües a Europa són un recurs desigualment distribuït que cal protegir de manera holística. Les aigües no tenien fronteres, no coneixien territoris pels que no puguin discórrer, i els Estats membres han de planificar les demarcacions hidrogràfiques, adoptar les mesures de protecció per a conservar un "alt nivell de qualitat" de l'aigua; la seva gestió havia de ser eficient sobre les bases de recuperació de cost i els serveis hídrics comprendrien des de l'origen de les aigües fins al seu subministrament "a casa", incloent tots els possibles usos i aprofitaments de què siguin susceptibles. Important, per descomptat, la Directiva marc de l'aigua; important "revolució jurídica", així com tècnica, econòmica i financera en la forma de regular l'aigua. Llurs determinacions s'haurien d'haver transposat pels Estats membres abans de deu anys. Com imaginar una norma, les regles de la qual han d'aplicar-se al Danubi i al Gaià, al Vístula i al Tajo?. Podria no semblar senzill, però s'havia de realitzar.

Es va transposar en el seu moment la Directiva, i van emergir les regulacions sobre els plans hidrològics; desenes de lleis autonòmiques van transposar, en el que van creure àmbit propi de competències, també la citada Directiva. A nivell de l'Administració General de l'Estat es van impulsar, es van promulgar i es van dictar nombroses lleis i reglaments en camps

PAPITU

—Però, si és la cosa més senzilla, el nedar! Només és qüestió de perdre la por i obrir els braços i les cames.

—Ah! Doncs a això ja hi estem acostumades...

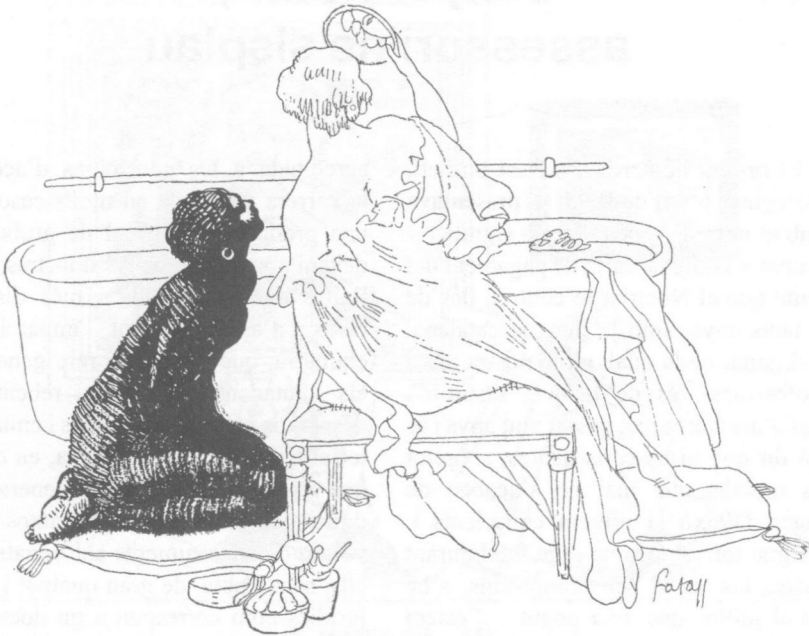
connexos a l'aigua, connectats tots ells a la Directiva marc en els quals es regulaven terrenys inundables, aigües regenerades, aigües producte d'estacions de depuració, biosòlids recuperats d'aigües regenerades, etc. Les Comunitats autònomes van fer el mateix. L'Administració de l'Estat es va atribuir la competència d'un Pla hidrològic nacional; les Comunitats autònomes van haver d'aprovar els seus propis plans en les conques internes. Els mecanismes de cooperació establerts en les normes perquè en els diferents processos de planificació fossin escoltades totes les instàncies per obtenir la necessària coordinació, s'han revelat insuficients⁴. Ha estat una mala transposició en el que té de tècnic, però s'ha entès que la diversitat en la forma de la transposició ha pogut estar d'acord amb l'ordre constitucional.

La legislació sobre l'aigua es produeix o bé com a diferents cascades que formen diversos empits, o bé com a onades que se superposen unes a unes altres sense parar; les regles estan immensament tecnificades i, en algunes ocasions, la major part del text està formada per números, paràmetres i vectors que per regles jurídiques pròpiament dites. Faltes de concordança en alguns casos, antinòmies entre elles; desajustos a la realitat també en algunes ocasions: no se li pot exigir a l'aigua regenerada quasi la mateixa puresa que se li pot exigir a l'aigua procedent d'una aixeta.

Trepitjant-se amb el recurs aigua i amb la legislació pròpiament dita sobre l'aigua, la d'urbanisme, la de medi ambient, la de parcs naturals, la de biodiversitat, la de residus... es pot imaginar un operador jurídic que la primera vegada en què el legislador s'ha plantejat que no es pot autoritzar un assentament urbanístic si no s'ha garantit prèviament el recurs aigua, ha estat cinc anys enrere?. Pot l'operador jurídic imaginar que les Administracions competents en matèria d'aigua no poden operar a esquenes de les urbanístiques, ni aquestes a esquenes de les altres, ni cap de les dues a esquenes de les de protecció de la naturalesa, biodiversitat, etc.?. I aquesta és l'assignatura pendent. I aquest és el maltractament legislatiu que, al meu parer, s'està dedicant al recurs aigua.

No relacionaré el nombre de sentències procedents del Tribunal de Justícia de la Unió Europea que ens han condemnat per incompliment de les Directives de qualitat de l'aigua i per incompliment de la Directiva marc de l'aigua. Hem transposat les Directives tard, i en algunes ocasions les hem transposat tard i malament. Per no deixar de recordar que, en alguns casos, hem arribat a incomplir la Sentència mateixa del Tribunal de Justícia Europeu que ha imposat a aquest país multes coercitives, ja no per incompliment del dret europeu, sinó per incompliment de les determinacions contingudes en

⁴ Considero innecessari referir-me a la batalla per a l'aigua generada en els Estatuts d'Autonomia de la Comunitat Valenciana, d'Aragó, o a la batalla del Delta de l'Ebre entre l'Administració de l'Estat i la Comunitat Autònoma de Catalunya. Acabem de contemplar la declaració d'inconstitucionalitat del transvasament Tajo-Segura, amb nul·litat diferida, per haver-se efectuat el transvasament sense ser escoltada la Comunitat Autònoma d'Aragó. Un pla de gestió de les conques hidrològiques de Catalunya, aprovat fa anys, ha estat declarat nul per la jurisdicció contenciosa-administrativa en no haver estat sotmès al dictamen de la Comissió Jurídica Assessora. Altres plans interns de conca van ser automàticament recorreguts per una altra Comunitat autònoma o per particulars, tan aviat van veure la llum...

la Sentència del Tribunal Europeu de Justícia.

Concloc. Menys normes i millor execució. Menys entitats administratives i més eficient aplicació. Menys compartimentació legislativa sectorial i, en lloc d'aquesta, intentar una planificació ambiental única que englobi tots els sectors de regulació que es projecten sobre un espai. I, en allò tècnic, en allò científic, una mica més d'atenció pel projectista de les normes i dels criteris tècnics i dels criteris d'experts. No podem prohibir *ex ante* una tècnica com el *fracking*, mitjançant quatre lleis autonòmiques, sense abans haver comprovat, realment, que es tracta d'una tècnica ambientalment rebutjable (molts altres països la utilitzen).

Cal elevar el nivell d'atenció sobre les normes que regulen el recurs aigua;

especialment, cal millorar el nivell del seu compliment. Del contrari, sense cooperació, sense una col·laboració lleial entre els actors, Comunitats autònomes i la resta d'Administracions, incloent la General de l'Estat, la mala creació del dret i l'escassa o deficient execució de les normes, sobrecarrega el cost de realització del dret. No és en els Tribunals contenciosos-administratius o Constitucional on s'han d'entendre les Administracions. El cost del dret sobre la base de recórrer constantment a les jurisdiccions, sigui quina sigui, és quelcom que econòmicament no es pot permetre un Estat o una Comunitat Autònoma.

Senyor notari, assessorí'ns sisplau

El primer número d'aquest butlletí, aparegut el gener de 1995, es presentava amb el nom d'Àpoca "per a significar-se com a assaig de carta de pagament del deute que el Notariat té contret, des de fa tants anys, amb la llengua catalana, la dignitat de la qual, en la nostra tasca professional, és de justícia restituir". Des d'aleshores han passat vint anys i es pot dir que hi ha certs deutes, sobretot els morals, que mai no s'acaben de pagar. D'això ja n'erem conscients i, malgrat tot, Àpoca ha estat fidel durant quatre lustres al seu compromís, s'ha fet el millor que s'ha pogut i n'estem raonablement satisfets.

Aquell primer número d'Àpoca expressava també en la seva presentació que una de les finalitats que es pretenien era "desenvolupar una tasca explicativa de la naturalesa i efectes de la funció notarial" i en aquesta línia vol situar-se aquesta col·laboració, feta ja des de fora del notariat actiu.

L'article primer del Reglament Notarial estableix que "Com a professionals del Dret (els notaris) tenen la missió d'assessorar a aquells que reclamen el seu ministeri i aconsellar-los els mitjans jurídics més adients per a l'assoliment dels fins lícits que aquells es proposen aconseguir". Sempre he pensat que el prestigi i la consideració socials de que ha gaudit el notariat al nostre país es fonamentava en dues percepcions que la societat havia fet seves: per una banda, una sòlida formació jurídica

acreditada a les oposicions d'accés a la carrera i avalada en molts casos per una producció doctrinal de gruix, que devem a tants companys il·lustres; i per l'altre una continuada i més discreta tasca d'assessorament imparcial i equitatiu, que generació rere generació els ciutadans van anar rebent als despatxos notariaus de pobles i ciutats de tot el territori. No em consta, en canvi, que aquest prestigi l'hagin generat les dimensions dels grans despatxos ni el volum dels instruments autoritzats, tots ells, sens dubte, de gran qualitat i rigor jurídics com correspon a un document públic.

Els efectes dolorosos que han comportat per a molta gent els canvis principalment econòmics dels fets que en conjunt coneixem com a crisi, ens obliguen a reflexionar sobre aquella funció assessora encomanada als notaris, en la mesura que els notaris en aquesta situació així esdevinguda, no han estat uns agents u operadors simplement espectants i passius, sinó participants actius, uns més i d'altres menys.

Un dels trets més destacats que s'ha posat de relleu arran d'aquesta crisi ha sigut l'elevat endeutament, tant dels ens públics com dels particulars i el d'aquests últims per causa de la contractació de crèdits, particularment hipotecaris, amb bancs, caixes d'estalvis i establiments financers.

No he calculat el nombre de préstecs

EL MISTERI DE L'ART

- Deu ésser molt difícil fer una pintura com aquesta.
- El difícil és desfer-se'n.

hipotecaris autoritzats entre els anys 1995 i 2007 o 2008, però el seu volum no deu tenir precedents històrics. Al nombre desafortat d'aquestes operacions cal afegir-hi la celeritat de la seva formalització, facilitada pel mateix Reglament Notarial, tan permissiu en aquest aspecte; avui encara resulta mal d'entendre com d'alegrement s'assumien deutes importants, com l'intervenció del notari semblava que feia nosa perquè calia acabar ràpid, i com la voluntat notarial d'assessorar, tot i agrair-se, era bastant inútil perquè l'operació ja venia materialment consumada i no es podia tornar enrera, només mancava signar. En tots els meus anys d'exercici professional, sobren dits d'una mà per comptar el

nombre de préstecs hipotecaris que es deixaren de firmar com a conseqüència de l'explicació de les seves clàusules.

És cert, per tant, que generalment els compradors-hipotecants tenien poc marge per repensar uns contractes que ja els comprometien abans de comparèixer davant del notari; és cert que el clausulat dels préstecs hipotecaris minutsats per les entitats prestamistes tenien i tenen una extensió desmesurada i encaridora i que el notari, a més d'informar i explicar, poc més hi pot fer, tret de no autoritzar si és que en té motiu. Però sembla haver-hi pocs dubtes que, per exemple, no es va insistir prou en recordar el principi de responsabilitat patrimonial universal del deutor en cas d'incompliment de les seves obligacions o en remarcar

que aquella responsabilitat no s'exhauria amb la garantia real de la finca hipotecada o en la transcendència de la renúncia als beneficis de divisió, excusió i ordre que feien els avalistes solidaris. La desinformació i sorpresa que han mostrat moltes d'aquestes persones a l'hora de la veritat, davant les reclamacions dels creditors, ens duen a pensar així. Contemplant en la mica de perspectiva que el temps ens permet, podríem dir que el boom de les hipoteques no ha malmès greument el notariat però també penso que el notariat, en conjunt, ho podria haver fet millor, sobretot en molts casos "excepcionals" que han anat sortint a la llum on la funció notarial no ha estat a l'alçada. Es tracta de casos determinats però el descrèdit que s'en deriva ens afecta a tots col·lectivament.

Per aquesta raó m'atreveixo a fer algunes reflexions sobre la funció assessora del notari a partir de les idees exposades abans.

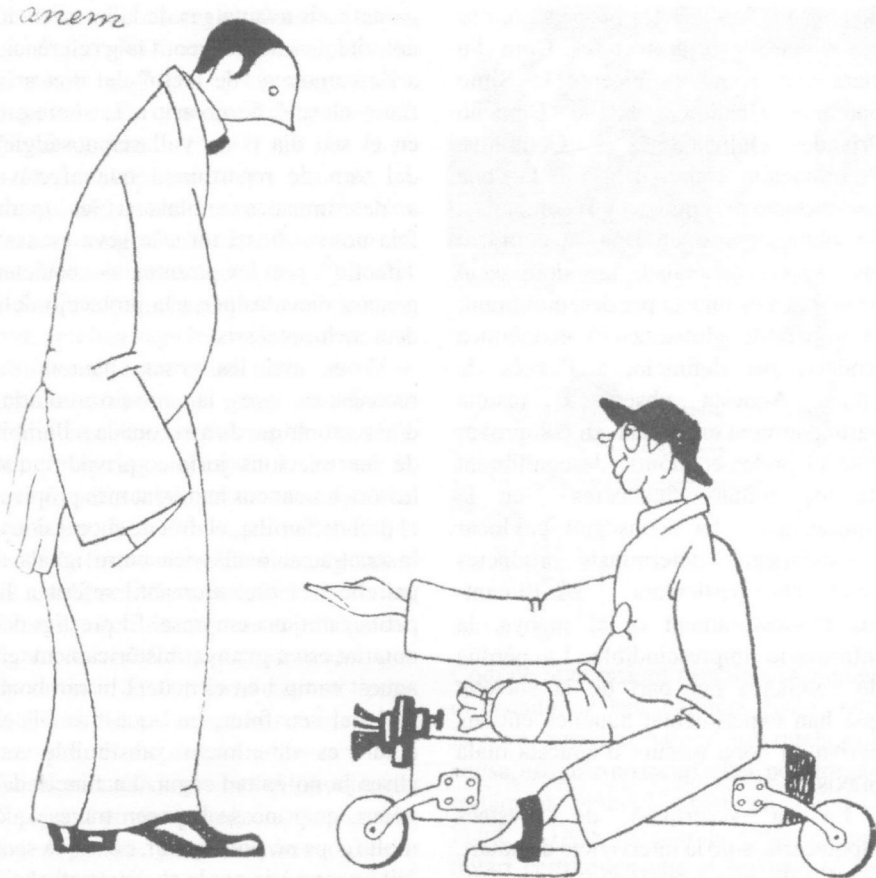
1. La regulació normativa d'aquesta missió és antiga, però escassa. Les disposicions emanades de l'Estat i fins i tot de les Comunitats Autònomes imposant cada cop més obligacions als notaris com a funcionaris públics han augmentat considerablement; en canvi, el deure d'assessorament com a professional del dret podríem dir que continua tal com va restar establert de bon començament. En la doctrina, Ávila Álvarez el desenvolupa una mica indicant que aquella missió ha de comprendre l'abast, avantatges, inconvenients, transcendència, conseqüències jurídiques, econòmiques i fiscals o d'una altre índole dels diversos medis jurídics possibles per tal d'assolir

la finalitat pretesa. El Reglament Notarial, després de la darrera reforma, no és tan explícit i, amb certa màniga ample, estableix:

- a.- Que el requisit de la lectura de l'instrument, punt de partida bàsic per tal d'assessorar, es pot complir per dos procediments, a elecció dels atorgants: llegint-lo el propi notari o permetent que aquells el llegeixin.
- b.- Que la lectura s'entén que es íntegra, amb independència del procediment elegit, quan el notari hagués comunicat el contingut de l'instrument amb l'extensió necessària per al cabal coneixement del seu abast i efectes, ateses les circumstàncies dels compareixents
- c.- Que els notaris donaran fe que, després de la lectura, els compareixents han fet constar haver restat degudament informats del contingut de l'instrument; cap referència doncs a si han estat també assessorats.

En resum, prevalen les manifestacions dels atorgants abans que la certesa, adverada pel notari, que ell ha assessorat, ha llegit i ha explicat el document a aquells que l'hauran de complir; i si el notari no hi posa per la seva part una mica més d'allò estrictament reglamentari, l'atorgant, amb tota la raó, pot sentir-se insatisfet.

2. La missió d'assessorar als atorgants està revestida d'un caràcter eminentment ètic i té el seu antecedent llunyà en el deure d'equitat que les disposicions medievals ja imposaven als notaris, tant els de creació senyorial com els de creació reial o comunal, expressat en l'acte de jurament o promesa sacramental de comportament

en l'exercici del seu ofici. En essència consisteix en l'obligació de ser imparcial, sense inclinar-se a favor d'una de les parts en perjudici de l'altre. Amb el temps, aquest deure inicial d'equilibri, per aquelles raons morals que s'han esmentat, s'ha hagut de decantar amb més freqüència a favor de la part més feble i vulnerable i, com a tal, més necessitada de protecció.

Aquestes idees tan clares i senzilles han estat vàlides podriem dir que fins a meitat del segle passat; però la contractació en massa esdevinguda com

a conseqüència de l'accés d'una part important de la població a la propietat urbana (principalment habitatge) afavorida per la legislació sobre propietat horitzontal i la concessió del crèdit necessari, assegurat amb hipoteca sobre els mateixos béns, o, a més a més sobre béns de tercers i fins i tot, de forma acumulativa, amb garanties personals i solidàries de no deutors, ha provocat un canvi tan profund que la situació actual obliga a reconsiderar el paper del notari com a assessor i conseller del particulars contractants, ara qualificats

de consumidors per les pròpies normes que volen ser-ne protectores. Com diu clarament el notari Vicente L. Simó Santonja (Instituciones de Derecho Privado, Obligaciones y Contratos. Presentación Tomo III, vol. 1): una contractació més ràpida, més complexa i de volum sobredimensionat ha modificat els valors socials; la dominació econòmica és injusta per desequilibrant; la imparable globalització econòmica tendeix, per definició, a l'excés de poder. Aquesta observació resulta particularment encertada en comprovar com el poder econòmic desequilibrant de les entitats financeres en la contractació ha aconseguit col·locar massivament determinats productes entre els particulars escatimant-los l'assessorament o, al menys, la informació imprescindible. La pèrdua de confiança per part de la societat que han experimentat aquelles entitats deriva en bona mesura d'aquesta mala praxis.

En la suscripció de préstecs hipotecaris, amb la intervenció de notari, hi ha hagut, com a mínim, informació als deutors, però les conseqüències socials sobrevingudes, atesos els desnonaments i els moviments ciutadans anti-hipoteca que s'han produït, demostrarien que en molts casos aquelles escriptures no s'haurien d'haver autoritzat.

Tanmateix, en defensa de gairebé tots els notaris, s'ha de dir que en la situació actual ells mateixos són igualment subjectes "pacients" del poder econòmic d'aquelles entitats les quals, servint-se de la seva situació privilegiada dins del sistema, tenen la possibilitat de neutralitzar els febles mecanismes que la legislació notarial ha previst per

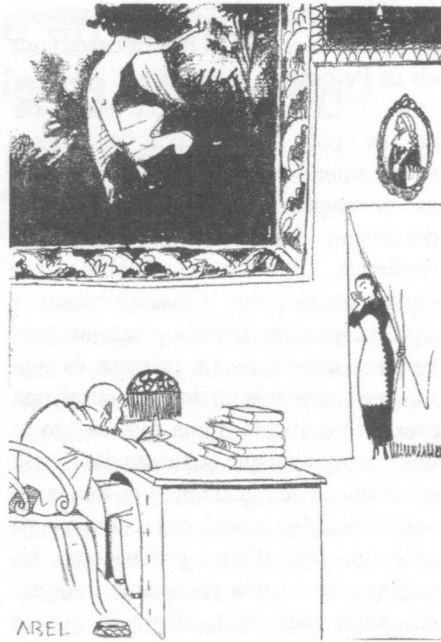
garantir els avantatges de la intervenció notarial; i en aquest sentit faig referència a l'escamoteig "de facto" del dret a la lliure elecció de notari; a la supressió en el seu dia (i no vull ser nostàlgic) del torn de repartiment que afectava a determinades entitats a les quals feia nosa; i fins i tot a la seva escassa "afectio" per les normes de caràcter general dictades per a la protecció dels deutors hipotecaris.

Vistes així les coses, haurem de reconèixer que la missió notarial d'assessorar queda arreconada a l'àmbit de les relacions jurídic-privades que històricament ens han estat més pròpies: el dret de família, el dret de successions, la contractació clàssica entre iguals o gairebé i el dret mercantil referit a la petita i mitjana empresa. El prestigi del notariat es va guanyar històricament en aquest camp i en el mateix hi rau bona part del seu futur; en aquest àmbit el notari es difícilment substituïble, en altres ja no és tan segur. La funció del notari, quan no se li posen traves, que molts cops no pot superar, continua sent útil i necessària per la societat actual.

3. Degut al poder acumulat per algunes entitats que operen en el tràfic de béns i serveis, l'assessorament i la funció notarial en el seu conjunt, que es produeix en l'àmbit de la seguretat jurídica preventiva, resulta insuficient per més voluntarisme que s'hi posi per equilibrar les relacions jurídiques quan hi intervenen parts tan desiguals. En aquest sentit han estat més eficaces les no inscripcions de certes clàusules pels registradors de la propietat i les més recents sentències dels tribunals anul·lant-ne unes altres per abusives; i la raó és clara: aquells professionals

gaudeixen d'un ferm recolzament legal, els registradors amb la competència territorial exclusiva i els jutges amb la jurisdicció, com un dels poders de l'Estat modern.

La conveniència de reforçar la posició del notari com a moderador de les desigualtats entre parts no es manifesta solament quan una d'elles és de les que dominen en el mercat sinó fins i tot, i moltes vegades, en la contractació tradicional entre particulars. Així es pot comprovar que quan les entitats creditícies legalment establertes han decidit restringir el crèdit desatentent la seva funció social, els més desafavorits han hagut de recórrer, per necessitat, a fonts de finançament més desregulades les quals se n'han aprofitat de forma abusiva. Per evitar casos d'aquests, alguns de molt feridors que han aparegut als mitjans de comunicació amb prou detall, també calen noves mesures. Per exemple, és sorprenent que encara avui dia els tribunals, com ha fet l'Audiència d'Alacant en una sentència que anul·la una hipoteca per considerar abús de l'interès, hagin de recórrer a una norma centenària com és la Llei de Repressió de la Usura de 23 de juliol de 1908, la vigència de la qual és dubtosa; i pel que fa a una possible millora de la nostra funció, en casos extrems, podríem plantejar si no seria bona idea imposar una duplictat d'assessorament, atès que el d'un sol notari, en determinats casos, pot no ser del tot encertat. En qüestions de salut és molt freqüent que el malalt busqui una segona opinió envers a certs dictàmens mèdics i en alguns supòsits del nostre dret aquesta possibilitat també està contemplada. Així per exemple l'article 116 del nostre

Codi de Successions estableix que quan el testador té habitualment disminuïda la seva capacitat natural per qualsevol causa, estigui o no incapacitat, pot atorgar testament notarial obert en interval lúcid, si DOS facultatius acceptats pel notari certifiquen que el testador té en el moment de testar, prou lucidesa i capacitat per a fer-ho; no es tracta de posar en dubte l'actuació de cap notari, sinó de facilitar als més desvalguts un assessorament i una informació més contrastada abans de prendre decisions arriscades i de greu perill patrimonial. Establir una segona oportunitat d'informació i assessorament pot retre tants beneficis com els que se n'esperen del RDL 1/2015 de Mecanismes de Segona Oportunitat i en la mateixa direcció apunta la nova Llei d'Auditoria, en tràmit parlamentari, quan preveu que dues firmes podran auditar una mateixa

empresa, tractant d'evitar, d'aquesta manera, que es puguin repetir casos com els de Pescanova o Bànkia.

4. La missió notarial d'assessorar no es pot afirmar que es presta gratuïtament, com si l'aranzel només es devengués per l'autorització del document; al contrari, l'aranzel retribueix de forma unitària tant l'autorització com l'assessorament i aquesta idea ens porta a plantejar dues darreres qüestions. La primera és que l'assessorament és un deure notarial, una prestació derivada d'una relació "do ut des", de manera que quan aquella funció no es presta adequadament es trenca un equilibri obligacional que comporta, a més, una falta d'ètica professional. La segona qüestió té a veure amb l'equitat del propi aranzel; la distinció que fa entre documents de quantia i documents sense quantia comporta que aquests últims tenen una retribució desfasada de baix cost que en termes econòmics representen una certa injustícia pel notari; inversament, en els documents de quantia, la retribució és molt més alta però, per les circumstàncies que hem vist, l'assessorament és dubtosament eficaç i, en canvi, la seva retribució és menys justificable.

Al capdavant, i per acabar, podríem treure algunes conclusions: a) davant una economia global que provoca grans desigualtats, els ciutadans necessiten més que mai un assessorament imparcial abans de prendre certes decisions de transcendència per a la seva economia; b) quan aquestes decisions es formalitzen en instruments públics, els notaris assessoren seguint cànons d'ètica professional per superar les traves que es troben a la seva

funció legal quan una de les parts és sistemàticament dominant; c) és necessari facilitar la tasca assessora del notari per tal que resulti vertaderament eficaç amb disposicions més clares i més efectives en matèries claus com el Dret del Consum o el Dret a l'Habitatge. Els notaris no aconseguirem trencar la situació d'inferioritat estructural que pateix el particular davant la contractació en massa que, sense alternativa, li proposen els grans agents del mercat però, al menys, el ciutadà ens vol veure clarament al seu costat en l'assessorament i la informació quan reclama el nostre ministeri. L'assessorament és el gran recurs de què disposa el Notariat per mantenir la confiança ciutadana en la seva funció. Mai no s'hi insistirà prou; si el Notariat deixa d'assessorar o assessora insuficientment perdrà la confiança social i, a diferència d'altres estaments, ningú no farà cap al seu rescat.

Tornant al començament, felicitats a Àpoca, a tots aquells que li han donat suport aquests vint anys i als Amics del Notariat Català que la mantenen "equilibradament" dempeus.

*Gabriel Suau Rosseló,
Notari*

Los notarios en el cine y la épica de la letra de cambio

Francisco Javier Martín Camacho

Licenciado en Derecho

Oficial de Notaría

Al cine no le gustan los notarios. Esta afirmación es contundente y radical, pero fácilmente sostenible si atendemos a las argumentaciones que se van a realizar en el presente artículo, y que constatan que la figura de los fedatarios públicos, a diferencia de otras profesiones incardinadas en el ámbito jurídico, tienen poca presencia en el terreno cinematográfico. Conciérne a este trabajo realizar un ejercicio de investigación alejándonos de sesudas consideraciones jurídicas – sin desestimarlas cuando correspondan – y proceder a entrar en un asunto menos circunspeto y más frívolo –el cinematógrafo, pues de un espectáculo se trata–, adentrándonos en el modo en que el cine ha tratado la figura del notario, de sus empleados y, de paso, comprobar si es posible hacer épica en una pantalla con un asunto tan prosaico como una simple letra de cambio.

¿Cuáles son los motivos que hacen que la función notarial, a diferencia de otras profesiones incardinadas dentro del ámbito jurídico –jueces, abogados, fiscales–, goce de tan escaso protagonismo en la esfera cinematográfica, aunque con mayor intensidad que otras ocupaciones de índole jurídica como secretario de ayuntamiento o catedrático de derecho financiero?

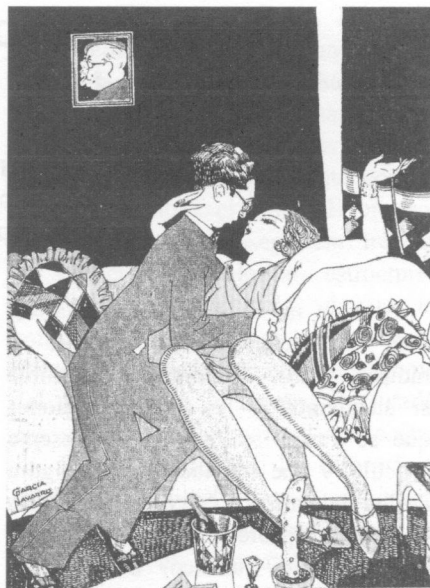
Para empezar, el notario es un profesional del Derecho que, ante todo, ejerce la función pública dando fe de negocios jurídicos privados. La actividad notarial se realiza, en la mayor parte de los casos, en el despacho profesional, es decir, que su ejercicio está investido de un carácter privado, a salvo de miradas de terceros, exceptuando las partes. En segundo lugar, la actividad de los notarios suele estar encaminada –la mayoría de las veces– a presenciar y dar fe del acuerdo entre dos partes que intervienen en un asunto jurídico. Y también actúan cuando participan personas individualmente consideradas cuyas voluntades coinciden en un mismo negocio. Por lo tanto, al no haber disputa entre los intervinientes, la actividad de la fe pública queda un tanto postergada como objeto de argumentos cinematográficos.

La mayoría de las intervenciones notariales suelen consistir en personajes secundarios que actúan en asuntos familiares, generalmente herencias, de no poca importancia porque en gran parte de los casos esa aparición del fedatario constituye un punto de inflexión en el relato, de tal manera que la vida del protagonista sufre un cambio radical a causa de la recepción (o no) de la herencia esperada (o no).

La literatura, en cambio, parece

haber sido más generosa al otorgar protagonismo a la figura del tabelión. Existe una serie de novelas escritas por Jean d'Aillon que están protagonizadas por un notario del siglo XVII, Louis Fonsac, una especie de Sherlock Holmes que actúa a las órdenes del cardenal Richelieu –y más tarde de Mazarino– acompañado por su fiel amigo Gaston de Tilly, y que se dedica a “desfacer” todo tipo de entuertos en la corte de Luis XIII. También tiene importancia destacada el protagonista de *El cementerio de Praga*, de Umberto Eco, el joven Simonini, que aprende del trapacero notario Rebaudengo a falsificar testamentos, actas y todo tipo de escrituras públicas en beneficio propio.

Puestos a destacar otros formatos en los que los tabeliones aparecen, es preciso hacer referencia a la revista musical *¡Que se diga por la radio!*, de Emilio González Castillo y otros, estrenada el 22 de diciembre de 1939 y que obtuvo un gran recibimiento por parte del público de la época. En su argumento aparece un joven español, Manolo, residente en Nueva York, que recibe una sustanciosa herencia por parte de un tal Mr. John en agradecimiento por haberle compuesto un cuplé que le hizo famoso. Pero Manolo viaja a España acompañado de su reciente esposa y de un notario llamado Mr. Harrison que habrá de comprobar el cumplimiento de las sorprendentes disposiciones testamentarias de Mr. John¹. Lo cierto es que, pese al protagonismo del tal Mr. Harrison en esta revista musical, los fedatarios estadounidenses no cuentan

con las mismas competencias que los de nuestro entorno. Podemos comprobarlo en *Marido por sorpresa* (Griffin Dunne, 2008) en la que un notario colabora con un novio despedido en la plasmación documental de un matrimonio inexistente. Somera intervención de un profesional cuyas funciones se limitan, en la realidad norteamericana, a actuar como testigo en acuerdos que constan por escrito, tomando juramentos, certificando documentos e identificando a las partes de un contrato, y cuya formación para el ejercicio de la profesión se limita a la realización de un curso y a la obtención de la licencia administrativa correspondiente. De ahí que en el cine hollywoodiense, el que más consumimos habitualmente, trate de forma tan precaria la casi inexistente figura del notario.

1 Juan José Montijano Ruiz, *Historia del teatro frívolo español (1864-2010)*, Madrid, Editorial Fundamentos, 2010, pp. 114 y 115.

Por contra, sería interesante resaltar la destacada relevancia de un notario francés en la película *Dios mío ¿pero qué te hemos hecho?* (Philippe de Chauveron, 2014) que protagoniza el fedatario Claude Verneuil y sus cuatro hijas, tres de las cuales se han casado con jóvenes de diferentes religiones, con el consiguiente disgusto paterno. La cuestión radica en averiguar con quién se casará la cuarta de sus descendientes con la esperanza de que al menos lo haga por la iglesia. También tiene un apreciable protagonismo el notario de la película canadiense *Incendies* (Denis Villeneuve, 2010), en la que el mandato testamentario de la secretaria de un escribano público es el origen de la trama del filme.

Los notarios en la pantalla

Hagamos un repaso a la filmografía en la que intervienen los tabeliones. La primera película en la que aparece el personaje de un notario en el cine español es *Carolina, la niña de plata* (José Codorní, 1927), estrenada en el Teatro Cervantes de Madrid el 7 de abril de 1930. Trata sobre un aristócrata que regresa de Italia y es esperado en la estación ferroviaria por Aibar, un fedatario que, a su vez, ejerce de administrador de la familia del joven protagonista². Una intervención más destacada se produjo en *El santuario no se rinde* (Arturo Ruiz Castillo, 1949), en la que el protagonista es Luis de Aracil, un notario de pueblo, miliciano y activista político, que se convierte a la causa franquista en un filme considerado

como uno de los paradigmas de la propaganda del régimen. Más tarde en el tiempo, *Plácido* (Luis García Berlanga, 1961) ofrecía una visión del fedatario en el pleno ejercicio de sus obligaciones cambiarias. Esta película será tratada con más detenimiento en este trabajo.

Pasados los tiempos de censura y arribando cierto aperturismo político al solar patrio, el final de los sesenta y principios de los setenta aportó al acervo cinematográfico español un sinfín de filmes encuadrados en lo que se dio en llamar “españolada” cateta y rupestre. Y dentro de este bloque se realizó *El abogado, el alcalde y el notario* (José María Font, 1969), en la que un letrado se ve obligado a mezclarse en asuntos turbios para así conseguir un aumento de sus ingresos, ante su próxima paternidad. El notario estaba interpretado por Jaime de Mora y Aragón (nada más y nada menos). Por si este susto fuera escaso, unos años más tarde se rizó el rizo de la temática notarial en *Adulterio nacional* (Francisco Lara, 1981) cuyo argumento es grandioso: un ama de cría llega a Madrid para alimentar al hijo de un tabelión. La esposa de éste es deseada por un amigo íntimo de la familia, casado con una mujer que recibe una gran fortuna. Entonces el notario piensa eliminar al amigo para casarse con la heredera... pero para ello tiene que eliminar también a su mujer.

Un escribano más mesurado aparece en *Jarrapellejos* (Jiménez Rico, 1984). Esta película narra la violación y asesinato de dos mujeres y cuyo proceso judicial contiene un extenso catálogo

² Palmira González López y Joaquín Cánovas Belchi, *Catálogo del cine español. 1921-1930. Películas de ficción*. Volumen F2. Madrid. Filmoteca Española. 1993, página 41.

de irregularidades en el que hay que incluir la estulticia de un juez, llamado don Atiliano, que roza el esperpento. No sólo por los desvaríos jurídicos que comete, sino porque llega a acusar de los crímenes al maestro del pueblo basándose, entre otros indicios de culpabilidad, en dos hechos que para él son de una enorme relevancia: primero, la posesión de un libro con el subversivo título de *La joie de vivre*, porque cree que *joie* es otra cosa; segundo, por la impudicia que supone el hecho de encontrar en el interior de ese mismo libro la reproducción de una Venus. Cuando el profesor le responde que es de Velázquez, el magistrado sentencia: “¡Sí, pero está desnuda!”. Ante tanta estolidez, el notario del pueblo exclama durante el juicio: “¡Pero qué torpe y qué tonto es este don Atiliano!”.

Mencionemos, sin embargo, el protagonismo destacadísimo de un notario en *Una pasión singular* (Antonio Gonzalo, 2003). Se trata de un filme biográfico sobre Blas Infante, el “Padre de la Patria Andaluza”, que ejerció de fedatario público en varias localidades del sur de España, aunque, aprobada la oposición en 1909, tuvo que esperar un año -aún no había cumplido los 25- para poder tomar posesión de su plaza notarial.

Y ya que antes hablábamos de notarios metidos en berenjenales delictuosos, comentaremos un telefilme alemán titulado *Asesinato en la isla* (Peter Sämman, 2007) en el que un médico alemán y su hija van a Gran Canaria de vacaciones, siendo invitados a una fiesta cuyo anfitrión aparece asesinado al día siguiente. Entre los sospechosos está el propio doctor, que debe demostrar

su inocencia investigando el caso, y un notario que se había peleado con el difunto.

La herencia: ese oscuro objeto del deseo

Como se apuntó anteriormente, donde adquiere protagonismo cinematográfico la intervención del notario es cuando se trata de adjudicar herencias. En estos asuntos jurídicos, pese a que la función del tabelión es la de mero intermediario, su importancia es suprema. En el cine, las herencias cambian la vida de las personas. En ocasiones, para bien, aunque en contrapartida, la desdicha de no verse agraciado con bien alguno provoca el asomo del rencor y las ansias de revancha contra los afortunados. Y ahí sí que hay película.

Tomando como ejemplo los filmes de los años cuarenta, década en la que el cine español vivió una etapa floreciente, puede comprobarse que las intervenciones de los notarios en la pantalla se centraban casi en exclusiva en la lectura de testamentos y en repartos hereditarios. Y casi todas estas cintas, curiosamente, están centradas en la figura del emigrante que marcha a tierras inhóspitas y que regresa al pueblo atiborrado de dinero para construirse una enorme casona y desposarse con la joven más bella del lugar. En esta década la mitología del pariente americano debía estar muy en boga, porque casi todas las películas en las que los notarios aparecen lo hacen como eslabones intermedios en la adjudicación de las inmensas fortunas que se habían gestado más allá de las fronteras del solar patrio. Así, en Norteamérica vive el causante cuya herencia ha de dividirse

en *¡A mí no me mire usted!* (José Luis Sáenz de Heredia, 1941); en Lisboa se había generado la herencia de *Castillo de naipes* (Jerónimo Miura, 1943); en La Habana la de *Deliciosamente tontos* (Juan de Orduña, 1943); en la capital francesa la de *Una herencia en París* (Miguel Pereyra, 1943); en *El testamento del Virrey* (Ladislao Vajda, 1944) la herencia era de unos mejicanos llegados Madrid o de otros cuates arribados a tierras hispalenses en *Jalisco canta en Sevilla* (Fernando de Fuentes, 1948); y procedente de América era la fortuna de *Te quiero para mí* (Ladislao Vajda, 1948).

Aunque sin duda la más curiosa es la cláusula testamentaria de Revelación (Antonio de Obregón, 1947) en la que se dispone que un joven nacido en Argentina, aunque de ascendencia española, debe realizar sus estudios universitarios en Salamanca. En la capital charra comprueba que el nombre de su padre está bastante por los suelos a causa de un doble asesinato del que resultó sospechoso, haciéndole emigrar a Argentina. Al final, el joven descubre la verdad de los crímenes y puede cobrar la herencia de su abuelo, que estipulaba en otra cláusula que su fortuna pasaría a su nieto si éste lograba rehabilitar el nombre de su padre³.

Más adelante en el tiempo, y también con asuntos hereditarios de por medio, destaca *Las aventuras de Taxi Key* (1959) una película de episodios protagonizada por un peculiar detective. En el primer capítulo, *La mano cortada*, dirigido

por Alberto G. Nicolau, unos herederos acuden a la lectura de un testamento a la que es invitado el detective Taxi Key por una de las beneficiarias debido a que ésta tiene visiones de la mano cortada del causante, que la ataca repetidamente. El notario explica a los concurrentes que también él ha sido agredido por esa mano, que después asaltará al detective protagonista. Más tarde, éste averigua que todo ha sido un complot organizado por el notario en connivencia con ¡el mayordomo! para apropiarse de la herencia. También del año 1959 data el filme *Llama un tal Esteban*, dirigido por Pedro L. Ramírez, en el que un modesto contable se casa con una rica heredera, tras la consabida lectura del testamento.

Por último, mencionemos *Siempre Habana* (Ángel Peláez, 2006), en la que dos vinateros gallegos deben compartir herencia—según les comunica un notario de Santiago de Compostela— con una prima cubana, lo que implica un nada desdeñable viaje a tierras caribeñas para conocer a su coheredera.

La mujer notario

En estas mismas páginas publicó José Santiago Yanes un interesante artículo en el que se estudiaba la tardía incorporación de la mujer a la profesión notarial⁴. Y así parece que sucede con el cine, en el que no es muy común la presencia de mujeres en el ejercicio de la profesión. Y menos en la cinematografía española, principal objeto de este artículo. En otras filmografías sí que existe la presencia de la fedataria. En

3 Hueso, Ángel Luis, *Catálogo del cine español. Películas de ficción (1941-1950)*. Madrid. Cátedra-Filmoteca Española.

4 José Santiago Yanes Pérez, "El acceso de la mujer a cuerpos del Notariado y de Registradores de la Propiedad", *Ápoca*, n.º 20, 2002, págs. 17-23. Agradezco a José Santiago Yanes (abogado y cinéfilo) y a Antonio Jesús García Guerrero (notario y cinéfilo) sus aportaciones y comentarios a este artículo.

Arrivano il dollari (Mario Costa, 1957) Arduino es un emigrante italiano en tierras sudafricanas que amasó una considerable fortuna. Carece de hijos y ordena en su testamento que su herencia sea para aquel de sus sobrinos que tenga méritos suficientes para recibirla por su bondad. Para dar cumplimiento al tenor de la disposición, viaja a tierras italianas la viuda de Arduino acompañada por una amiga notario. Cuando comprueban la catadura de alguno de los sobrinos, las dos mujeres deciden intercambiar sus papeles para no levantar sospechas y cerciorarse de quién es merecedor de la herencia. También de sobrinos causahabientes trata *El gato y el canario* (Radley Metzger, 1978) una película en la que los herederos son reunidos en la típica mansión de la que no pueden salir debido a la tormenta torrencial que acecha en las afueras. Lo curioso es que el notario hace de mera presentadora del testador, que lee su propio testamento en una película que grabó en vida y que es proyectada a los herederos durante la cena. Y por fin, *Un buen año* (Ridley Scott, 2006) en la que un *bróker* de la City londinense hereda un viñedo en tierras francesas y acude al despacho de la elegante y sugerente fedataria, con cuyos tatuajes en los tobillos se queda prendado, para exponer su intención de conservar su estresante trabajo sin convertirse en productor de vinos.

Los empleados de notaría

Si los notarios aparecen poco, los empleados de éstos suelen tener menor presencia en las pantallas. En *Corsarios del chip* (Rafael Alcázar, 1996) aparece una joven recepcionista de notaría. En *El paraíso ya no es lo que era* (Francesc

Betriu, 2001), se narran las aventuras de tres muchachas por tierras tunecinas, una de las cuales es la secretaria de un despacho que necesita olvidar los desgraciados detalles de su reciente divorcio. Y *Plácido*, por supuesto, de la que ahora se hará mérito, dicho sea en terminología profesional, en la que aparecen ¡tres empleados de notaría!

El opositor

Sin duda el opositor cinematográfico por antonomasia es Ventura Aguado en *La colmena* (Mario Camus, 1982). Lleva diez años ¿estudiando? el arduo temario de notarias. Preguntado por su novia, sorprendida de su longevidad preparando oposiciones, afirma que no se sabe el Castán porque es de mal efecto y culpa de su inactividad a la Dirección General de Registros y del Notariado, por no convocar plazas. Lo cierto es que vive en Madrid a cuerpo de rey subvencionado por su paciente padre. En la novela de Cela, el progenitor inquiera a su vástago sobre su casi eterna cesantía del temario y éste contesta que por menos de Madrid o Barcelona no se presenta, considerando las sugerencias de su resignado padre –Bilbao, Zaragoza o Valencia– como minucias indignas de consideración.

PLÁCIDO

La letra de cambio y la competencia notarial

Del mismo modo en que los notarios tuvieron en su momento competencias extrajudiciales, la letra de cambio tuvo durante un tiempo la consideración de documento público redactado por el escribano. Por citar una de ellas en la que dos hermanos llamados Monteverde

vos dieron una cédula de cambio de noventa e siete doblas sobre Juan Batista de la Raya, vezino de Cadiz, a pagar a treynta dias vista (...) que por esta carta me obligo e prometo que la dicha cédula os será ajetada e

pagada e no lo siendo que solamente con protesto della os daré e pagaré a vos o a quien por vos la ovyese de aver las dichas noventa e syete doblas, faziendo como fago dellas de debda agena mia propia conoçida,

e que para ello no podays fazer ni fagays escurçion ni discurçion ni otro abto ni diligencia alguna contra los dichos (...) e solamente con el testimonio del dicho protesto se os pueda dar e dé contra mi mandamiento de execuçion por las dichas noventa e siete doblas⁵.

Más tarde la letra de cambio como documento público fue sustituido por el privado. Sin embargo, los notarios no quedaron excluidos de la práctica cambiaria. Se prescindía de ellos en la fase de emisión de la letra, pero se incorporaban en la etapa final del negocio, es decir, en la del incumplimiento, cuando la transacción planteaba problemas y era necesario recurrir a la intervención notarial para levantar un acta que constataste el incumplimiento mediante el protesto. O sea, una fase previa la vía judicial en la que el protesto asumía un fundamental carácter probatorio⁶.

La letra de cambio como instrumento épico y mitológico

Por lo general, el protagonista del cine jurídico ha sido el derecho público. Pero ¿qué ocurre con el derecho privado, tiene carisma suficiente como para protagonizar o al menos aparecer como figurante en cualquier película que se precie? Sí. Lo tiene. Lo que ocurre es que su presencia es más modesta y desvaída, como en un segundo plano:

Realmente el derecho privado aparece en el cine tanto o más que el Público, aunque llame menos la atención, precisamente por estar implicado en las situaciones más cotidianas de la vida: el matrimonio, la familia, los hijos, la propiedad, la comunidad de vecinos, el seguro, la compra-venta, la herencia...⁷

Sentadas estas bases, alguien puede llegar a interrogarse “¿Cómo la letra de cambio, por ejemplo, puede convertirse en un argumento cinematográfico?”⁸. Y hace bien en preguntarlo porque la letra de cambio ha sido durante mucho tiempo un asunto antipático y prosaico, relacionado con las dificultades y cabriolas domésticas que los españoles de los años sesenta en adelante debían realizar para llegar a fin de mes, al tiempo que entraban en el consumismo exacerbado haciendo frente a esos temidos vencimientos denominados con talla de modelo lisa como una tabla: 30-60-90. En *Plácido*, Berlanga no sólo convierte la letra de cambio en un argumento cinematográfico, sino que realiza un ejercicio de mitología fronterizo con la épica. De mitología porque el sufrido protagonista de esta película se asemeja mucho a Sísifo, rey de Corinto que fue condenado por Zeus a arrastrar sin descanso una gran roca hasta la cima de una montaña. Allí, por su propio peso, la piedra caía y Sísifo debía comenzar a subirla de nuevo.

5 Agustín Hernández Martín, *Protocolos de Domingo Pérez, Escribano Público de La Palma (1557-1558)*, Santa Cruz de La Palma, Caja General de Ahorros de Canarias (et al.), 2002, página 294.

6 Guadalupe Carrasco González, *Los instrumentos del comercio colonial en el Cádiz del siglo XVII (1650-1700)*, Madrid, Banco de España, 1996, páginas 115 y siguientes.

7 Benjamín Rivaya en *Derecho y cine en 100 películas*. Tirant lo Blanch. Valencia 2004, página 59.

8 *Ibid.*, página 58.

Este mismo castigo parece perseguir a Plácido, porque cada vez que llega a la cima para pagar su letra y no convertirse en moroso -evitando al mismo tiempo el temido protesto-, surge un imprevisto – legal o de otro tipo- que le hace volver a intentar de nuevo el pago. Esta aventura tiene a su vez un tono de andanza épica, la del héroe homérico que debe ir sorteando obstáculos puestos por el destino hasta llegar a su meta: la burocracia, las festividades navideñas, el prójimo, la legislación..., en suma, Plácido es un ídolo cuyo derrotero transcurre por una odisea, nunca mejor dicho, que le llevará, o no, hasta un buen fin.

Puede resultar exagerado relacionar la letra de cambio con la mitología, pero no lo es, al menos en broma. La película *No firmes más letras, cielo* (Pedro Lazaga, 1972) se inicia con un prólogo en el que aparece el Paraíso con su serpiente y todo. Una batidora anunciada con sugerente contenido erótico se convierte en el objeto de deseo de la Eva de turno. Para presionar a su particular Adán, ésta se niega a cualquier tipo de contacto sexual sin batidora mediante. Cuando él le promete la ansiada batidora y además una lavadora, aparece la serpiente en forma de letra de cambio, vínculo pecador que introduce al protagonista en la sociedad de consumo.

Durante esta etapa del desarrollismo la letra, al igual que las radionovelas, era como un miembro más de la familia, siempre estaba presente. Pero este amor por la letra de cambio viene de mucho antes. Ya decía Emilio Castelar que la sociedad española era una “sociedad muy

aficionada a la letra de cambio”. Y así lo parece cuando, hasta las autoridades españolas procedían a sufragar con este tipo de efectos ciertas atenciones para con las víctimas de las guerras. Por ejemplo, el cónsul de España en Guayaquil remitió a la Secretaría de Estado una letra de cambio por valor de 400 libras esterlinas como donativo “en favor de las madres, viudas y huérfanos de los que mantuvieron la guerra contra el Imperio de Marruecos”⁹.

Si se puede hacer solidaridad con la letra de cambio, ¿se puede hacer poesía? También. La letra de cambio da para mucho. Así la utiliza Joaquín Sabina en *Ciento volando*, como metáfora para certificar notarialmente una relación de desamor:

*Este notario avala lo que escribo,
estas visperas son del que se fue,
ahórrate el acuse de recibo,
esta letra no la protestaré.*

Y si se puede hacer poesía, ¿cabe el humor con la letra de cambio? También. Ya se ha mencionado el caso de la serpiente y el Paraíso. Pero hay más. En *Sopa de ganso* (Leo McCarey, 1933) el inefable Groucho Marx pide un préstamo para Libertonía, país del que ha sido nombrado Presidente. Se dirige al señor Trentino, embajador de Silvania y le pide veinte millones de dólares. Éste se niega a realizar el empréstito sin consultar con su gobierno por constituir una cantidad desmesurada. Groucho aprovecha la oportunidad y pide sólo veinte dólares para él. Ante la cara de sorpresa del embajador, comenta: “No se asuste, se

⁹ *Gazeta de Madrid* de 18 de mayo de 1860.

los devolveré. Le firmaré una letra a noventa días y si para entonces no la ha cobrado puede quedarse con la letra”.

Contexto sociológico de *Plácido*

En los años cincuenta se produjo un hecho social de gran importancia: la masificación del fenómeno del consumo derivada del neocapitalismo, es decir, del mercado de la libre competencia. La citada masificación originó, por ejemplo, la proliferación de los grandes supermercados, los electrodomésticos en el hogar, los vehículos fabricados y adquiridos en serie, la contratación también en serie, la publicidad, el márketing, el turismo... en fin, el encumbramiento definitivo de la sociedad de consumo. Y como consecuencia de ello, el auge de las ventas a plazos y de la letra de cambio como instrumento de financiación de las compras que realizaban los consumidores. En este período del franquismo llamado “desarrollista”, que abarca desde 1960 a 1975, es en el que se “desarrolla” *Plácido*.

Contexto cinematográfico

Desde los años 1957 a 1959 la obra de Luis García Berlanga pasó por numerosos problemas de censura, siendo desestimados sistemáticamente los guiones que iba presentando en las productoras. Esta fue la causa principal de que el director valenciano sufriera un parón en su actividad desde *Los jueves milagro* (1957) a *Plácido* (1961). El argumento definitivo de esta película estaba basado

*En las peripecias que suceden a este hombre [Plácido] que, junto a un problema positivo, el de ir a la cabalgata, tiene otro negativo que es el de pagar una letra de cambio que vence ese día*¹⁰.

Aquí estriba la esencia de las motivaciones que movieron a Berlanga para realizar este filme. Por un lado, la obra constituía una crítica a una campaña que realizaron las autoridades de la España del momento en la que se fomentaba la caridad y que se titulaba “Siente a un pobre a su mesa”. Berlanga tomó este ejemplo y caricaturizó hasta límites insospechados esta moralidad pazguata, al menos hasta donde le permitió la censura.

En segundo lugar, el cineasta valenciano tenía otra idea que le gustaba mucho para hacer una película:

*Era la angustia que se tenía antes en España, ahora ya no existe tanto, a la hora de tener que pagar una letra y no tener dinero. Había incluso una terminología semilirica y aterradoradora que decía algo así como “el día primero de febrero, a la salida del sol, le embargarán todas sus pertenencias”. Esto pudo impulsar el personaje de Plácido*¹¹.

No va desencaminado Berlanga. En el artículo 504 del antiguo Código de Comercio español se estipulaba que el protesto debía hacerse antes de la puesta del sol del día siguiente en que se hubiere negado la aceptación o el

10 Antonio Gómez Rufo, Berlanga. Contra el poder y la gloria. Barcelona. Bruguera. 1997, página 300.

11 Carlos Cañequé y Maite Grau, ¡Bienvenido, Mr. Berlanga! Barcelona. Ediciones Destino. 1993, página 42.

pago. Además, añadía el texto legal: en los supuestos de protesto, el notario retendrá en su poder las letras, sin entregar éstas ni testimonio del protesto

al portador hasta puesto el sol del día en que se hubiere hecho.

Otra de las motivaciones del argumento de este filme podemos

encontrarla en la persona que colaboró con Berlanga en la redacción del guión, Rafael Azcona, a quien podríamos denominar “el jurista accidental”, tal es la abundancia con que los asuntos jurídicos aparecen en su filmografía. Azcona siempre ha profesado una especial animadversión contra los fedatarios públicos. En una ocasión manifestó: “No creo que existan figuras más absurdas y disparatadas que los notarios y registradores de la propiedad y ahí están¹²”. Esta contundente afirmación hay que mirarla desde el punto de vista de la ideología que preside las obras de Azcona (y también, por cierto, las de Berlanga), entre cuyos postulados destaca un claro rechazo de las instituciones. Por eso el guionista remachaba la anterior aseveración con otra más categórica si cabe: “La única forma de que cambie el mundo es que no haya matrimonios. Ni notarios ni registradores de la propiedad”. Este postulado lo desarrolla con más detenimiento en una de sus novelas. Lo hace en forma de parlamento de un personaje llamado Honorio en el que explica porqué fracasó la Revolución Rusa:

*Porque ni Lenin ni Stalin, ni la madre que los parió se atrevieron a acabar con la familia, y al no acabar con ella perpetuaron la figura del notario y del registrador de la propiedad, porque ya se sabe lo que les gusta a los padres, sobre todo a los ricos, legárselo todo a sus hijos...*¹³

Resulta curioso que un tipo tan beligerante con los notarios recibiera luego un panegírico en una revista gremial en forma de un artículo titulado irónicamente *Rafael Azcona. La generosidad absoluta*¹⁴.

La película

La película, que constituye todo un manual sobre el recorrido de la letra de cambio y sus consecuencias jurídicas, comienza mostrando las dos situaciones que, entrecruzadas, van a constituir el eje argumental del filme. Plácido es un pobre trabajador, propietario de un motocarro, con el cual colabora en una campaña navideña consistente en invitar a un pobre a cenar el día de nochebuena. Al mismo tiempo, el protagonista debe hacer frente al pago del primer plazo de su vehículo. Ya en la primera secuencia aparecen juntas las dos circunstancias argumentales. Plácido muestra su preocupación porque la letra no ha sido recogida en el Banco y porque no le llega el dinero para pagar el efecto ni siquiera con la paga extraordinaria, modesta para él y para su señora, que trabaja como cuidadora de unos urinarios públicos. Plácido acude a la entidad bancaria para abonar la letra. Allí le reprochan que tenía que haber acudido a pagarla antes de las 12 de la mañana, cuestión de poca importancia para Plácido porque, según el director, el efecto debe pasar al notario “antes de la puesta del sol, que es lo legislado”. Para mayor agravamiento del problema, si la letra va al fedatario, Plácido corre el riesgo de que “le

12 El País, 30 de octubre de 1999.

13 Rafael Azcona, *El pisito. Novela de amor e inquilinato. Estrafalario 1*. Madrid. Alfaguara, 1999, páginas 149 a 252.

14 Juan Cruz, *Rafael Azcona. La generosidad absoluta* Revista *El Notario del Siglo XXI*, número 9, septiembre-octubre de 2006, páginas 230-231.

retiremos el descuento". Así pues el protagonista saca sus desordenados y arrugados billetes y los pone en el mostrador. Pero, ¡oh desdicha!, no tiene suficiente dinero. Primer intento de pago fallido. Para evitar que la letra pase al temible notario, el pobre Plácido deja a su cuñado de guardia en el banco para que espere la llegada del resto del dinero y abone el efecto mientras él sigue con su trabajo en una cabalgata de señoritas venidas de Madrid, presuntas actrices famosas, que van a ser "subastadas" en el casino de la localidad para recaudar fondos para la campaña benéfica navideña. Como es lógico, el pobre moroso no deja de pensar en la deuda que tiene pendiente, a lo que Quintanilla, la persona que le ha contratado para esos menesteres, contesta: "¡En un día como hoy no le embargan a nadie!", evidenciando la gran suerte del pobre Plácido que parece librarse del mal trago del protesto. Recolectando entre sus humildes familiares, el protagonista consigue el poco dinero que le falta y manda a su hijo al banco para que abone la letra. Pero el niño regresa comunicando a su padre que ésta ha sido enviada al notario. Segundo intento de pago fallido.

Dado que el fedatario público se encuentra levantando acta en la subasta de artistas, Plácido y Quintanilla se dirigen a hablar con él para intentar solucionar el problema. Esta es una de las veces en las que en esta película aparece el fedatario público en el ejercicio de su actividad. Sentado en un rincón de un escenario, observa la puja que los espectadores van realizando sobre las gentiles damiselas para, una vez adjudicadas, dictar a su pasante el

nombre de la chica y la cantidad en la que se ha efectuado el remate.

Este tipo de prácticas notariales están muy relacionadas con la sociedad de consumo actual. No dejan de ser recurrentes las expresiones "sorteo ante notario" o "bases depositadas ante notario" para todo tipo de promociones publicitarias encaminadas a dar veracidad a un sin fin de rifas que pretenden aumentar la adquisición masiva de determinados productos. A este respecto, existe una magnífica escena en la película *Barrio* (Fernando León de Aranoa, 1998) en la que dos de los adolescentes protagonistas envían unas tapas de yogur para participar en un sorteo. Los jóvenes dudan de que en este tipo de juegos toquen los premios que se anuncian. Uno de ellos opina que deben de tocar porque se realizan ante notario. El otro replica "Yo creo que los notarios no existen ¿tú has visto alguna vez algún notario?", "No, pero sé que existen", termina el otro chico.

Plácido se acerca al fedatario y le comenta que le urge pagar la letra "por lo de la puesta del sol". Éste le contesta que seguramente el oficial ya habrá ido a su domicilio antes de la puesta del sol y habrá notificado el protesto, pero que se pase por la notaría y se solucionará el problema. Es lo que tiene la nochebuena, que las almas se ablandan y los corazones expresan una bonhomía que en otras épocas del año parecen imposibles. Pero Plácido no se fía. En su mente sólo existe el deseo de tener la letra en su bolsillo. Y pagada.

Tras numerosas peripecias de Odiseo de pacotilla, se dirige al despacho del notario. Allí trabajan dos oficiales que están refunfuñando porque su

jefe les obliga a trabajar en el día de nochebuena y, además, a llevarse un pobre a su casa. Aparece Plácido con sus billetes arrugados para satisfacer su deuda: 6.820 pesetas. Pero no contaba con un imponderable: los gastos. Le comunica el señor notario que los “derechos legales” están constituidos por la cantidad de “ciento cuarenta y tres cincuenta del acta y su copia, con salida al extrarradio”. Vuelve a faltarle dinero. Tercer intento fallido.

Mientras, el tabelión pide a sus dos trabajadores que le acompañen a su casa, de la que la notaría es parte integrante, a tomar una copita de jerez para brindar por la nochebuena. Algún autor ha dicho que en esta escena se manifiesta toda la hipocresía de la sociedad que retrata Berlanga,

hipocresía puesta de manifiesto en esa escena en la que, luego de que el pasante notifique los retrasos y de que oigamos que se queja el pasante de un jefe que les obliga a trabajar en Nochebuena, el notario llega a casa con el correspondiente pobre y convida a una copita de jerez a sus dos empleados”¹⁵.

Hay que añadir que el empleado se pronuncia también respecto a que su superior les obligue a dar de cenar al pobre y a que sólo les convide a una copita de jerez en lugar de ofrecerles dos botellas como aguinaldo. Resulta paradójica esta “generosa” invitación del notario, que no duda en cobrar los “derechos legales” a un pobre hombre

al que, en día tan señalado, sólo le faltan cien pesetas para abonar su letra, y del que no se compadece como lo hace con el subvencionado pobre “oficial”. Pero el notario no es el único insolidario. En la película, Plácido está rodeado de ricachones empeñados en salvar sus conciencias invitando a un indigente a cenar en nochebuena. Pero ninguno de éstos se apiada tampoco de este otro pobre trabajador que está sufriendo lo suyo para poder abonar la letra. Antiguamente hubiera existido una posibilidad: cuando el librado se hallaba fuera de la plaza de destino de la letra, y ésta no se pagaba, el notario recurría a pregonar públicamente la letra por si hubiera alguien que quisiera pagarla por el honor del librador¹⁶. Pero “¿habrá quien adule al pobre?”, que decía Hamlet.

Plácido vuelve al terreno de juego para intentar recaudar el poco dinero que le hace falta para que su letra no adquiera fuerza ejecutiva por la vía del protesto. Es preciso recordar que cuando se filmó *Plácido* el protesto era necesario tanto para abrir la vía de regreso (dirigirse frente al librador y endosante), como para ejercitar la acción directa ante un juez que permitía obtener el pago forzoso del aceptante embargando sus bienes.

Plácido intenta desesperadamente que su contratante, Quintanilla, le adelante lo que le debe por los servicios que está realizando, pero éste carece de dinero suficiente. En la Edad Media existía una modalidad de letra de cambio que podría haber liberado a Plácido del protesto. Se trataba de las llamadas

15 Imanol Zumalde Arregi, *Plácido, en Antología crítica del cine español (1906-1995)*, Madrid. Cátedra-Filmoteca Española, 1997, página 504.

16 Guadalupe Carrasco González, op. cit, páginas 116 y 146.

letras “condicionadas”, en las que el vencimiento de la letra estaba sujeto “a la consumación del hecho que se citaba en la letra, a partir del cual comienza a contarse el plazo que se estipule como tiempo de vencimiento”¹⁷, por ejemplo, fijar como fecha de vencimiento el arribo a una ciudad de un navío procedente de otra. Con esta modalidad Plácido podría haber fijado como fecha de vencimiento la terminación de la campaña de navidad, para tener la seguridad de haber cobrado ya su servicio y así poder hacer frente al pago de la letra.

En el último minuto Plácido consigue, mediante un préstamo de Quintanilla, el poco dinero que necesita y vuelve a la notaría que permanece “abierta” por tratarse del domicilio personal del fedatario. Cuando éste se apresta a salir para la misa del gallo, es decir, pasada la puesta del sol, pero antes de las doce de la noche, por si sirviera de algo, aparece Plácido para abonar la letra. ¡Y van cuatro! En esta ocasión el notario, Quintanilla mediante, le atiende y recibe el dinero de la letra. Parece que Plácido ha recibido, por fin, su regalo navideño. Pero se trata de un regalo envenenado, porque el notario, repasando el contenido de la letra, sentencia: “No figura el tenedor, si no hubiera pagado no habría pasado nada. El efecto carece de poder ejecutivo”. ¡Tanto penar para morirse uno!, que diría Miguel Hernández. Resulta que todos estos “trabajos de pagar perdidos” han sido inútiles para el atribulado Plácido, alma errabunda en busca de unas monedas con las que cumplir con la legalidad.

Porque, escuchada la aseveración del notario, el pobre pagano defraudado exclama: “¡Pues no la pago!”, a lo que retruca el fedatario: “Se la hubieran reclamado en un juicio declarativo”, o sea, que no es necesario pagarla pero sí es preciso. Y Plácido, desanimado tras su particular “san Silvestre” monetaria se desinfla: “Ya cojo la letra sin ilusión y sin nada”.

Esta escena en la notaría resume dos de los pilares en los que se sustenta esta película. El primero, común en la obra berlanguiana, es la burocracia, el “vuelva usted mañana” tan español y al que siempre han sido proclives las autoridades celtibéricas cualquiera que fuera la época y el régimen político que gobernara los destinos del solar patrio. Plácido quiere pagar, pero la burocracia, el cumplimiento estricto de una absurda legislación, se lo impide. La profesora Isabel Álvarez resalta el abusivo entramado de trámites y papeleo que se percibe en este filme como

*la idea de la lucha contra la administración como algo angustiante. De hecho, es frecuente identificar el cine berlanguiano con las colas de las ventanillas y los infinitos trámites burocráticos que se producían en la España franquista y que se ha dicho que tenían mucho de kafkiano (...) Plácido quiere y puede pagar la letra pero el movimiento caótico en torno a la campaña de Navidad, y la oficina del notario que funciona como una ventanilla pública de la época por otro, se lo impiden constantemente*¹⁸.

17 Guadalupe Carrasco González, op. cit, página 128.

18 Isabel Álvarez, *Evocación de un humilde transportista ante un mundo globalizado. Plácido y el Derecho Mercantil*. En Una introducción cinematográfica al Derecho, páginas 163 y 164.

En segundo lugar, la inseguridad jurídica por la que discurre la vida de Plácido, pese a que todo el itinerario argumental estaba dirigido a la consecución del objetivo contrario, es decir, la seguridad jurídica. Para el protagonista el dilema es bien simple: o abonar la letra o sufrir el embargo del motocarro. Sin embargo, en cuestiones de pagar, por más que quiere, no puede. Pese a las diferentes oportunidades que se le van presentando, no termina de consumir el pago a causa de numerosos formalismos jurídicos ataviados con esas connotaciones vampíricas de hacerlo antes de la puesta del sol. Tampoco nadie le avisa de que si no consta el tenedor el efecto carece de fuerza ejecutiva. Aquí aparece otro de los pilares de la obra berlanguiana: “La incomunicación. Nadie escucha a nadie. Nadie atiende las razones de nadie”¹⁹. En este sin vivir que ha supuesto la aventura del protagonista, cabe afirmar que: “En el mundo que rodea a Plácido, la apariencia (jurídica o no) prima sobre la realidad”²⁰.

El final infeliz prevalece. El maremágnun de idas y venidas entre bancos y notarías constituye el primer capítulo de las tribulaciones del pobre

Plácido. Tan solo se trata del primer plazo del motocarro. Con el día de navidad comienza para él otra etapa en su carrera de obstáculos legales y administrativos, en la que lo importante y obligatorio es participar... sin desmoralizarse. Por eso Plácido recobra el espíritu deportivo y homérico para remachar: “Y el mes que viene el mismo *fregao*”.

EPÍLOGO

El comienzo de este artículo era contundente: al cine no le gustan los notarios. Pero hay que terminar con una salva a modo de pompa y circunstancia que ponga armonía entre el cine y los notarios. Si bien al cine no le gustan los notarios, sí hubo un notario al que le gustaba mucho el cine. Se trata de José María García Escudero, que ejerció el cargo de Director General de Cinematografía durante dos etapas: la primera, fue nombrado el 18 de agosto de 1951 y cesado el 29 de febrero de 1952. La segunda etapa resultó más duradera. Fue nombrado el 20 de julio de 1962 y cesado el 7 diciembre de 1967²¹. Un notario cinéfilo, que no es poco.

19 J. Hernández Les y M. Hidalgo, *El último austrohúngaro: Conversaciones con Berlanga*. Barcelona. Anagrama. 1981, página 83.

20 Isabel Álvarez, op.cit, página 169.

21 Fuente: la *Gaceta de Madrid*.

La competència i la demarcació notarial a Catalunya a l'edat moderna

La competència dels fedataris, en el dret dels segles XVII-XVIII partia d'uns principis ben diferents als que estem acostumats a treballar actualment. Per a determinar-la calia tenir en compte els següents punts, aplicables tant a notariat judicial com a l'extrajudicial:

Cada notari havia de treballar només en el lloc i per al tipus de treball per al qual hagués estat designat. Es a dir, en principi, si havia estat nomenat per a un tribunal no podia autoritzar instruments extrajudicials.

Segons Jaume Càncer, en el notariat judicial, qui fos titular de la jurisdicció d'un lloc podia nomenar els notaris que considerés oportú per a documentar les actuacions del tribunal o tribunals d'aquesta, però aquests actuaris, en principi, no podien autoritzar instruments extrajudicials, de manera que els notaris que havien de dur a terme aquest treball extrajudicial sols poden ser creats pel Rei.

La raó era purament i simplement que, concedida una jurisdicció, s'entenien atorgades totes les facultats per a exercir-la, entre les quals estava inclosa òbviament la designació d'un fedatari, per a documentar totes les fases del procediment, encara que la creació d'oficials, pròpiament dita no

s'entengués com un acte jurisdiccional. En el cas que no nomenés aquests actuaris judicials la persona que tingués jurisdicció, ho podia fer el batlle de cada lloc.

Redactat un instrument, i essent ja plenament vàlid en un lloc, tant si era judicial com extrajudicial, era un principi del ius commune que no podia ser alterada aquesta circumstància de la seva validesa per un canvi del lloc en el qual el document hagués de produir efectes jurídics. Això s'establia, per suposat, sense perjudici de la necessitat de dur a terme les legalitzacions necessàries.

El requisit de la intel·ligibilitat de la llengua utilitzada en les escriptures es complia molt fàcilment, en redactar-se els instruments en llengua llatina.

Competència del notari en virtut del principi de territorialitat, en el notariat extrajudicial.

En el notariat anterior als decrets de nova planta, existia una multiplicitat de fedataris, segons la persona o el poder que els hagués designat. Distingim les següents espècies:

NOTARIS REIALS. Els notaris del Rei tenien competència en tots els

regnes de la monarquia, encara que hi havia hagut designacions per a un o dos regnes, és a dir, Aragó i València o Aragó solament. No tenim notícia que hi hagués creació de notaris únicament per al Principat. Els notaris reials podien rebre instruments en terres de senyoriu de l'Església.

NOTARIS DE LES CIUTATS. En principi només podien treballar en el territori de la ciutat, a la qual el Rei li havia transferit aquesta potestat, no podent extralimitar-se territorialment, encara que hi hagués un oficial reial en el procés de selecció, com el Veguer. L'exemple típic és el de la ciutat de Barcelona, o la de València. Els notaris de la ciutat de Barcelona no podien anar a altres llocs del Principat a exercir el seu art. Sí que ho podien fer, en canvi, els de València ciutat, els quals, per disposició dels Furs, podien autoritzar instruments en tot el Regne.

NOTARIS SENYORIALS. En els territoris que fossin de senyoriu era possible al senyor de designar aquella persona que considerés més oportú per a regentar la notaria, sense necessitat de passar cap mena d'examen reial, el qual fou prescrit l'any 1728. De totes formes, cal assenyalar que fins el 1714, l'examen per a l'obtenció del títol de notari reial no tenia un cost econòmic molt elevat, i per això era normal que treballessin en notaries senyorials fedataris revestits també de l'autoritat reial.

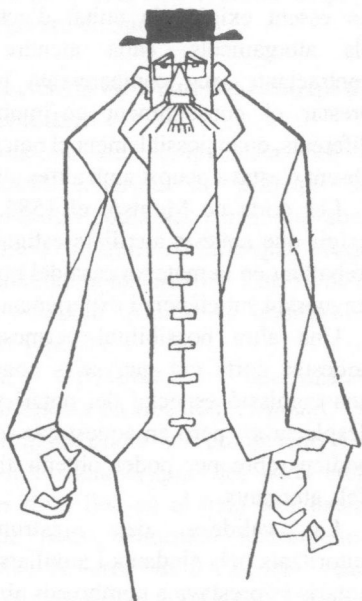
NOTARIS APOSTÒLICS. Territorialment coexistien amb els notaris de les ciutats i els reials i els senyorials però, almenys sobre el

paper, no podien autoritzar instruments extrajudicials referents a causes profanes. Aquesta teoria, en moltes ocasions no se seguia, i trobem a aquests fedataris redactant tota mena de documents

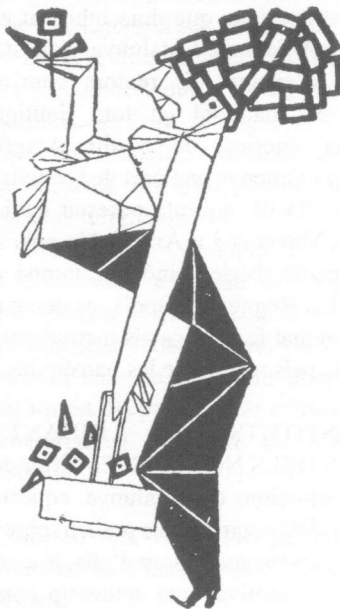
Hi havia notables excepcions a aquesta especialització en causes espirituals, que ampliaven molt l'àmbit d'actuació d'aquests fedataris. En primer lloc, en territoris de senyoriu eclesiàstic, cas en el qual es trobaven extensos territoris de Catalunya, els notaris apostòlics actuaven lliurement redactant tota mena d'instruments. En segon lloc, com veurem, a falta de notaris d'altra mena o en cas d'epidèmia, eren vàlids els instruments autoritzats per notaris amb la simple autoritat apostòlica.

Cal tenir en compte que una part de la doctrina de l'època donava per vàlida la lliure actuació dels notaris apostòlics en altres tipus d'escriptures, com els testaments. Era acceptat pels tractadistes del ius commune el principi segons el qual tota jurisdicció és prorrogable. En conseqüència, si es considerava l'actuació notarial com un acte de jurisdicció voluntària, calla acceptar que les parts, de comú acord, elegissin un notari amb la simple autoritat apostòlica, encara que el document fos autoritzat en un lloc on territorialment, aquest notari apostòlic no podia treballar. Recordem que en els contractes, a Catalunya era molt freqüent la submissió de les parts a la jurisdicció eclesiàstica, que era prohibida a Castella des de molts segles enrere.

És habitual la confusió entre els notaris amb autoritat apostòlica i els simples rectors de parròquies. Ja en el segle XVII, els tractadistes no fan una

En Guimerà

L'Escolàstica

distinció nítida entre ambdues menes de fedataris. La diferència era i és obvia. El notari apostòlic, nomenat pels bisbes prèvia delegació per la Santa Seu podia ser i era sovint una persona laica, i tenia una competència universal en tota la cristiandat en l'autorització de documents referents a matèries espirituals. Els rectors autoritzaven tot tipus de documents, però només dins del recinte de les seves parròquies. Els notaris apostòlics havien de ser examinats pels bisbes de cada lloc, mentre que els rectors i altres clergues, exercien només amb els estudis previs a l'ordenació sacerdotal, sense necessitat de passar cap examen.

RECTORS, VICARIS, ETC.
Aquests, a principis del segle XVIII, autoritzaven tota mena d'instruments

en les seves parròquies amb caràcter general, i entre els seus feligresos fins i tot fora del propi recinte parroquial. Aquesta potestat sembla que va començar només amb els rectors, però va ser transmesa a altres clergues, com els vicaris i hebdomadaris. No estava vigent aquesta observança ni a Barcelona ni a Girona, però tret d'aquestes ciutats, l'ús, a Catalunya podia ser considerat com general. Nombroses sentències de la reial Audiència fan referència a aquest costum en quasi be tot el territori del Principat.

Fins i tot en casos de notaries de destret, en les quals els seus titulars gaudien del dret d'exclusivitat per a autoritzar d'instruments dins d'un terme municipal, a vegades es declara el dret dels rectors a autoritzar testaments i capítols matrimonials dins d'aquestes

demarcacions a pesar de l'existència de les restriccions que duia inherent el districte. A fora de Catalunya, aquesta pràctica d'exercir els rectors com a notaris era habitual en tota l'antiga Hispània citerior, és a dir Aragó, València i almenys una part de Castella. Al segle XVIII, aquesta potestat havia cessat a València i a Aragó. No sols a la Península Ibèrica sinó que també a Franca i al Regne de Nàpols, es donava o havia donat fe pública als instruments redactats pels rectors de les parròquies.

SUBSTITUTS I AJUDANTS JURATS DELS NOTARIS. En virtut de les Constitucions de Catalunya, aquests ajudants dels notaris reials podien rebre i tancar instruments en nom d'ells, la qual cosa podia motivar que actuessin com uns fedataris, amb unes facultats més reduïdes de les que gaudien els notaris pròpiament dits. Les últimes voluntats, en canvi, havien de ser clausurades pel notari en persona.

S'exceptuava d'aquesta norma considerada general, les notaries de la ciutat de Girona, en les quals, per costum, els era possible de redactar i fins i tot tancar els testaments. Les Constitucions de Catalunya feien referència a aquestes facultats dels auxiliars jurats dels notaris, els quals les exercien amb el simple jurament entre el notari i l'escrivent. Territorialment s'havien de limitar a treballar en els obradors del fedatari del qual eren ajudants, encara que aquesta norma no sempre es complís.

Aquestes activitats dels auxiliars o ajudants, que anaven molt més enllà de les dels simples copistes, eren tradicionals a Catalunya i es podien

considerar indispensables, perquè no essent exigida la unitat d'acte en els atorgaments, calia atendre els contractants, que compareixien per a prestar el consentiment en moments diferents, quan possiblement el notari era absent o estava ocupat amb altres clients.

Les corts de Montsó, el 1585, van exigir que aquests auxiliars estiguessin treballant en la mateixa casa del notari i tinguessin suficiència i experiència.

Una altra possibilitat permesa en aquestes corts era que se'ls concedís una comissió especial del notari per a desplaçar-se, però en aquest cas sols la podien rebre per poder obtenir firmes dels atorgants.

La validesa dels instruments autoritzats pels ajudants i auxiliars dels notaris es prestava a nombrosos abusos, tenint en compte que a vegades es confonia amb la facultat concedida a les persones titulars de notaries de districte, les quals podien nomenar substituïts amb tota llibertat. Per exemple, la sentència de 10 d'octubre de 1686 declarava la nul·litat d'un instrument autoritzat per un paraire de llana a Crespià.

Possiblement per aquesta causa, les corts de Barcelona de 1594 van tornar a incidir en aquesta matèria, exigint que en els actes rebuts pels ajudants jurats dels notaris estiguessin presents dos testimonis per a què fossin fefaents. Les Corts, convocades per l'Arxiduc el 1706, van tractar de normativitzar aquestes funcions exigint que almenys els escriptors substituïts tinguessin una antiguitat de dos anys com a auxiliars dels fedataris abans de poder estipular actes o contractes

No cal dir que aquestes disposicions, com totes les altres d'aquestes mateixes

corts, van quedar sense efecte després de la guerra de Successió.

Competència en virtut del principi de personalitat.

En matèria de competència per a l'actuació notarial, el principi de territorialitat podia ser considerat com la norma general, mentre que el de personalitat o matèria de l'instrument era l'excepció. Aquest es donava en alguns supòsits.

Era possible l'autorització d'instruments en llocs on, el notari, en principi, no podia ser competent. Un supòsit es donava quan les parts eren veïnes d'un lloc en el qual el fedatari sí que podia autoritzar instruments. Alguns Notaris de València, per exemple, durant la guerra de Successió van seguir el seguici de l'Arxiduc fins a Barcelona ciutat on van continuar autoritzant documents entre valencians, desplaçats i exiliats a aquesta ciutat com ells mateixos. La resta de notaris també podien autoritzar instruments en un lloc en el qual no podrien treballar en virtut de les normes de competència territorial, si es limitaven a autoritzar instruments entre veïns del lloc o regne en el qual fossin competents. En aplicació d'aquest principi de personalitat, els súbdits dels regnes de la Corona d'Aragó, quan eren a la Cort, per exemple, no es valien de notaris castellans, sinó que atorgaven les escriptures davant de notaris reials de la Corona d'Aragó. Crespi de Valldaura ens il·lustra sobre aquesta pràctica, segons la qual si els dos contractants eren súbdits de la corona d'Aragó, l'instrument l'autoritzava un notari reial d'aquesta confederació. Calia posar en l'instrument, és clar, totes les clàusules necessàries per

tal que pogués produir efectes en el regne que fos, segons el seu propi dret.

De la mateixa manera, els rectors de les parròquies, que normalment tenien limitada la seva actuació a l'interior del seu recinte, podien autoritzar instruments fora d'ell, però només entre els seus feligresos.

Una altra possibilitat era la d'autorització expressa de la persona que exercia la jurisdicció o tenia dret de nomenar fedataris allà on el notari foraster anava a autoritzar instruments. En aquest cas podia haver extralimitació territorial o personal de l'actuació notarial.

Competència del Notari per raó de la matèria de l'instrument o per altres causes.

Hem de tenir en compte que fins el segle XIX va coexistir la jurisdicció eclesiàstica amb l'ordinària, la qual cosa motivava que en assumptes on l'Església fos part o encara que no ho fos, es tractés sobre béns eclesiàstics, fos competent la jurisdicció eclesiàstica.

Els documents extrajudicials sobre aquestes matèries podien ser autoritzats per notaris amb el simple nomenament apostòlic. Per la dita causa, eren redactats per aquests fedataris instruments que ara considerariem com típicament seculars, com contractes o apoderaments. Possiblement per aquesta raó era prou habitual l'extensió contra legem de l'actuació d'aquests fedataris a tota mena d'instruments, a pesar de les prohibicions teòriques que poguessin donar-se en la seva actuació pels oficials reials. Si tenim en compte també que era molt habitual a Catalunya la submissió a la jurisdicció eclesiàstica,

podem entendre que això ampliava més encara l'àmbit d'actuació dels notaris apostòlics.

AUTORITZACIÓ DE TESTAMENTS EN CASOS D'EPIDÈMIA.

Cal considerar com a excepció a les normes anteriors l'autorització de testaments en casos d'epidèmia, relativament freqüents a l'època, en els quals el testament era vàlid fins i tot no complint-se les normes de competència, tant territorial com per raó de matèria. Per exemple la sentència de 4 de desembre de 1597 declarava vàlid un testament autoritzat per un rector en parròquia aliena a la ciutat de Barcelona en temps de pesta, perquè el testador estava malalt i els notaris no volien anar a casa seva. Molts altres testaments es van fer en aquestes condicions.

TESTAMENTS SOBRE CAUSES PIES.

També sembla que els clergues podien actuar en matèria de coses espirituals i eclesiàstiques, fundacions i beneficis, encara que la jurisdicció eclesiàstica acceptava igualment l'actuació dels notaris reials en aquestes matèries. El 1734, un vot particular de l'oïdor de l'Audiència Francesc Borràs i Vinyals assenyalava que si es desposseïa els rectors catalans de les funcions notariales, el poder eclesiàstic faria el mateix amb els notaris reials pel que feia la redacció d'aquesta mena de documents.

Validesa de les escriptures autoritzades en contra dels principis de competència territorial. Notaris sense nomenament o amb una designació irregular.

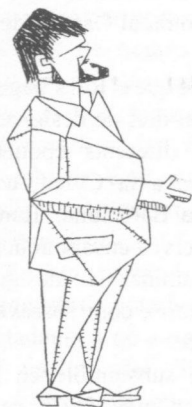
Aquest fet, encara que no fos molt usual a l'època, sembla que es donava amb una certa freqüència, en una societat en la qual l'analfabetisme era generalitzat i la població estava acostumada a acceptar els nomenaments de notaris duts a terme pels senyors de cada lloc, sense plantejar-se quins requisits jurídics que havia de reunir la persona que exercís les funcions de fe pública.

En primer lloc tenim el problema del notari putatiu, és a dir, que exercia la seva art públicament, amb la consideració de fedatari professional per part de la clientela que requeria els seus serveis i la població en general. Segons Tristany, la generalitat de la doctrina, en aquest cas es decantava a favor de la validesa dels instruments autoritzats pel notari amb nomenament irregular.

Tarrassa distingia els autors vells dels nous, perquè mentre que la doctrina antiga es decantava per la validesa d'aquests instruments, la moderna sostenia que les escriptures no tenien fe pública si el nomenament del notari no era vàlid.

La solució a aquest problema del ius commune s'establia tenint en compte que si el notari havia treballat durant un període de deu anys a la vista, ciència i paciència de la persona titular de la facultat de nomenar els fedataris, ja es podia considerar investit del privilegi de la fe pública. La reial Audiència va aplicar aquest principi directament.

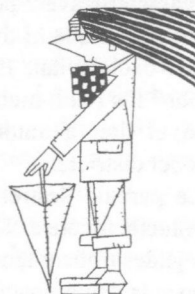
De fet, el 1597 va arribar a la reial Audiència un litigi en el qual la qüestió controvertida era precisament aquesta. Es va qüestionar la validesa d'un testament que havia estat redactat per Joan Llorens, presbiteri, que havia estat en possessió de l'ofici de notari a la vila

Carner

Pelus

Gual

de Martorell per tres anys, encara que sembla ser que no era notari ni tenia cura d'ànimes de cap mena en aquesta parròquia. L'Audiència es va pronunciar contra la validesa del testament, posant de manifest que si s'hagués provat la possessió de l'ofici de notari per deu anys, la resolució hagués estat en sentit contrari.

D'altra banda, igualment es donava el supòsit en el qual un notari de professió passava a exercir en un lloc en el qual no ho podia fer, per exemple dins del territori d'un altre districte. La solució jurídica era diferent, perquè si el nombre d'escriptures era superior a quatre, la solució del *ius commune* es decantava cap a la validesa dels instruments.

Les facultats dels auxiliars dels notaris, singularment en llocs petits, també produïen conflictes referents a la validesa dels instruments que autoritzaven. Aquesta facultat, que corresponia als escrivents, a vegades era exercitada d'una manera que ens pot sorprendre. Per exemple, a Ullastret, el dia 3 d'octubre de 1639, es va redactar

un instrument de venda de censals, el qual va ser autoritzat, no per Damià Bataller, notari de La Bisbal i encarregat de regir-la, i substituït del senyor útil de la notaria d'Ullastret, sinó per Josep Carlas, cirurgià de professió, natural d'Ullastret mateix. El dit Josep Carlas no era ni domèstic ni escrivent de la notaria de Damià Bataller, sinó que sembla ser que només era un simple substituït que havia designat el notari Bataller. El 1669, es va intentar de fer una execució forçosa per les pensions vençudes i no satisfetes, però la part deudora va al·legar que la creació i venda dels dits censals era nul·la per manca d'autoritat de Josep Carlas, que no era ni havia estat mai notari sinó que exercia l'art de la medicina.

L'Audiència es va pronunciar en contra de la validesa del document en el qual es va pactar el censal per un defecte de forma en el document constitutiu, no provant-se que l'import dels diners fos esmerçat en benefici del deutor (el municipi d'Ullastret).

L'exclusivitat territorial en l'organització del notariat: les notaries de destret.

Es caracteritzaven perquè en elles el notari titular que hi treballava ho podia fer en exclusivitat. Es a dir, cap altre fedatari fos reial, municipal o senyorial tenia el dret a autoritzar instruments dins del districte.

La paraula destret és el resultat de l'evolució fonètica del llatí *districtum*. A vegades trobem també en les fonts de l'època la denominació *distret*.

Els rectors, vicaris hebdomadaris etc, dins d'aquestes demarcacions s'havien d'abstenir igualment de la redacció d'instruments, que com és sabut, autoritzaven sense limitacions dins del recinte de les seves parròquies en virtut d'un costum general.

Aquest dret del districte podia tenir el seu origen en diverses causes. Una d'elles podia ser que s'hagués produït l'escissió de domini pròpia de l'emfiteusi. El Rei, a canvi del pagament d'un cànon periòdic, concedia a un notari o a una persona que no ho fos, normalment cases nobiliàries, l'exclusivitat en l'atorgament d'escriptures. Seria el cas de Girona, per més que la pensió, equivalent a dos doblons castellans d'or, era considerada simbòlica, en el segle XVIII.

Una altra podia ser que hi hagués una persona, normalment el senyor, que tingués el dret de designar els notaris amb exclusivitat, des de temps antics. Abans de l'edicte del 22 d'octubre de 1728, els senyors de les notaries de destret podien nomenar a qualsevol persona per a regentar-les, sense que fos necessari cap mena d'examen davant del Rei. Seria el cas, per exemple,

de les notaries de la ciutat de Vic, on aquest dret corresponia al Capítol de la Catedral.

També és possible que el Rei s'hagués després fins i tot del dret de designació dels fedataris, en diferents èpoques, i l'hagués transmès a la Ciutat, com veiem en el cas de Barcelona. També podia ser que conservés encara aquesta prerrogativa d'examinar i designar directament els notaris, com passava a la ciutat de Figueres.

Una altra causa subsumible en les anteriors, podia ser que en la carta pobla s'hagués designat la persona que havia de nomenar els fedataris. Un exemple el trobem a Benissanet, Ascó i Miravet, llocs en els quals aquesta norma disposava que els vassalls havien d'acudir al notari general de la batllia o a la persona que el castellà designés per a què fossin vàlides.

Tot i que sobre el paper existien normes rigoroses, era habitual la vulneració d'aquestes regles del districte, per part dels notaris reials. Per a donar solució al problema trobem una pragmàtica de Felip III de l'any 1620, per al Principat de Catalunya i els comtats del Rosselló i la Cerdanya, en la qual el Consell d'Aragó ordenava l'acatament d'aquestes disposicions de la demarcació notarial, sancionant la contravençió amb la nul·litat dels instruments i la pèrdua de l'autoritat reial del notari que s'extralimités.

Altres vegades era el rector de la parròquia de la ciutat o lloc on hi havia el districte el que pretenia autoritzar instruments. En altres casos podien ser notaris laics, però amb simple autoritat apostòlica els que envaïen el territori del districte.

Al llarg del segle XVII, a mesura que s'anaven aprovant ordinacions de col·legis de notaris en el territori de Catalunya, s'anava imposant aquest sistema de l'exclusivitat, és a dir, que cap notari, a part dels col·legiats que s'establien com a numerus clausus, podia autoritzar instruments dins del territori districtual del col·legi.

En un principi, el règim jurídic d'aquestes notaries obligava a la ciutadania a no atorgar documents fora del territori del districte, encara que la doctrina va relaxar el compliment d'aquesta obligació. De totes formes, cal assenyalar que a vegades es troben documents en els quals els titulars de notaries de destret demanen que es sancioni la gent del poble que es desplaça fora d'aquestes demarcacions per tal d'atorgar escriptures.

Les notaries de districte eren molt cobejades, perquè per la redacció d'instruments en elles es podien percebre uns emoluments superiors als que es podia cobrar en una notaria normal. Possiblement el districte es prestava també a abusos per part del notari, el qual no tenint competència, podia aplicar preus desorbitats als seus serveis, encara que això fos contra legem, per excedir les taxacions del cost de les escriptures contingudes en les Constitucions de Catalunya. Tenim indicis d'aquesta realitat en els documents contemporanis.

La penalització, si es transgredien les normes del destret, era pura i simplement l'obligació de retornar al titular l'import econòmic percebut per l'autorització de les escriptures. Les disposicions dels monarques amenaçaven amb la nul·litat de les escriptures, però els tribunals,

seguint el *ius commune*, no aplicaven aquestes sancions.

Les disposicions referents al destret deixaven de tenir efectes quan els notaris reials, per exemple, prescrivien al seu favor el dret d'autoritzar instruments dins de territoris que formessin districte, sense consentiment del seu titular. Era possible als titulars d'un districte de donar llicència a notaris que no gaudien del privilegi de destret, per a què autoritzessin instruments dins del territori.

S'ha de tenir en compte que els districtes no eren permesos a les Constitucions de Catalunya, i per això, era molt difícil d'establir-ne de nous, perquè calia el consentiment dels pobles on s'havien de constituir. Fontanella assenyala que també existia una prohibició en el *ius commune*.

La normativa dels districtes en els atorgaments de les escriptures va estar vigent, almenys sobre el paper, fins el segle XIX. En una data tan tardana com el 1767 trobem encara sentències en les quals es declara en sentència la vigència del districte en termes de municipis com el de Terrassa.

Arcadi Garcia,

NOTARIAS

Consultori del Doctor Escrivà

- Doctor: Àpoca em fa pensar en una anècdota familiar de la qual vaig ser testimoni ara fa uns quants anys. La protagonitzà una tieta meva, una filla de la qual es va enamorar d'un home de La Rioja. La meva tieta era monolingüe i ell també; l'únic problema és que cadascú parlava un idioma diferent, però no pel fet de ser de diferent sexe (ella era dona i ell home, com el lector atent haurà deduït), sinó perquè ella era catalana de soca-rel i ell, com ja he dit, de La Rioja. Però de soca-rel soca-rel i de la Rioja Rioja.

Doncs bé: la meva tieta, que volia captar la benvolença del seu gendre, en ser presentats, va dir-li: *Miri, jove, jo no parlo castellà; però si vostè vol que siguem amics el que ha de fer és intentar entendre'm; llavors segur que ens portarem bé.*

Oi que hi ha un gran parel·lisme entre la tieta i els notaris catalans?? (Menchu Revuelta)

-Home, paral·lelisme exactament no n'hi ha, Menchu; els notaris d'Àpoca són contemporitzadors, fins i tot algun d'ells és de formació castellana. Practiquen el bilingüisme. De tota manera, estic segur que la reacció del senyor de la Rioja davant de la frase

-Quina alegria he tingut amb el meu "novio"! Em pensava que era banquer... i resulta que és sotsacador!

de la teva tieta devia ser amable, a diferència de la que ha provocat, segons tinc entès, la revista Àpoca en alguns escrivans.

Et felicito per la part que et toca de la teva tieta, estimada Menchu; una dona que imagino forta amb els forts i compassiva amb els febles, tal com cal. Va saber trobar algunes paraules adients per al cas: ser amics, entendre's. Parlant d'un tema similar, Maurici Serrahima deia una cosa força semblant: quan vas

a casa d'algú, has de trucar la porta i dir qui ets. És clar que eren altres temps.

Doctor iber: Estic fent una tesina sobre els ingressos nets i bruts dels notaris i registradors catalans durant les

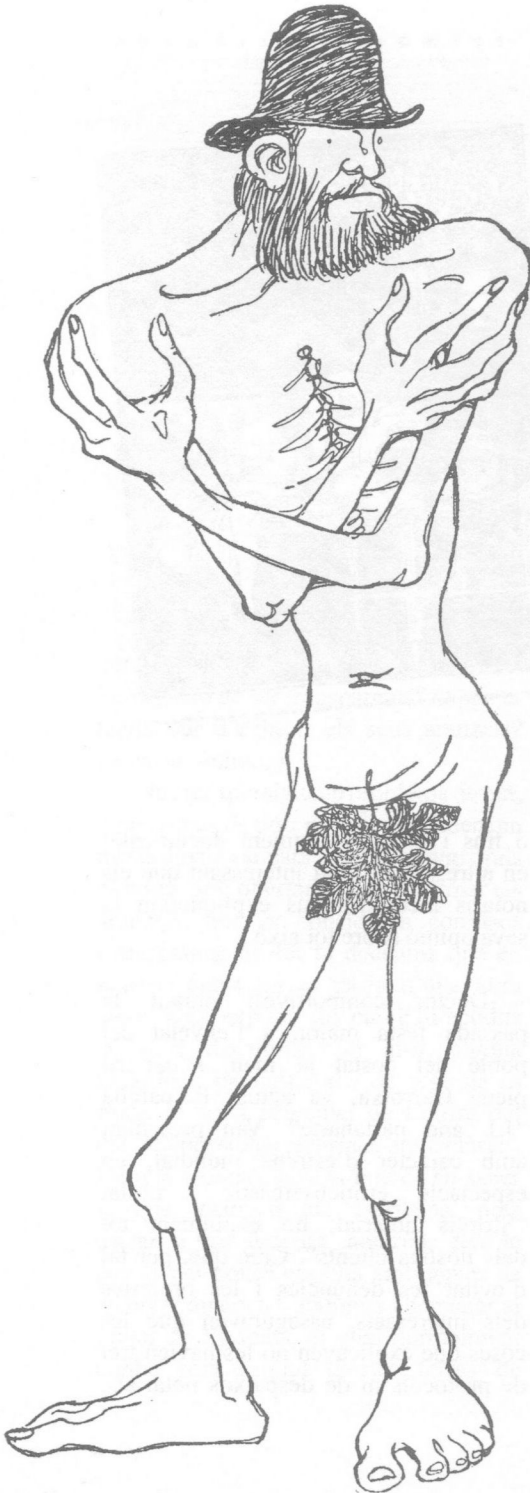
passades dècades i em pregunto com pot ser que, en els projectes de demarcació notarial i registral que he pogut consultar, mai no es faci referència als diners que es guanyen, talment com si fos un tema tabú. Tal vegada els

Pel que fa a la meva opinió sobre els notaris mediàtics, no crec que la seva breu aparició en un telenotícies o la seva participació en un programa de tertulians jubilats sigui propaganda deslleial, ni tampoc, en general, un desprestigi per a la professió. En tot cas és un desprestigi per al notari en concret que fa d'apòstol o de predicador. Potser no haurien de recalcar tant la seva condició de notaris, sinó la d'opinatadors o opinatres o com carai es digui. En canvi coincideixo plenament amb la teva amiga en el tema de les insuficiències de les estadístiques notariales que es fan públiques; convindria analitzar les causes del descens de les escriptures en algunes notaries i del manteniment

o fins i tot de l'augment documental en altres. Fora molt interessant que els notaris mediàtics ens expliquessin la seva opinió sobre tot això.

-Doctor comportívol: durant la passada festa major, a l'envelat del poble del costat al meu, situat en plena Garrotxa, va actuar la parella "J.J. and partanaire". Van presentar, amb caràcter d'estrena mundial, un espectacle eròticosarcàstic titulat "Striptis notarial: ho expliquem tot dels nostres clients". Crec que, per tal d'evitar les denúncies i les protestes dels interessats, asseguraven que les coses que explicaven no les havien tret de protocols ni de despatxos notariales,

sinó d'una empresa que té un nom com francès: Amcher (o sigui, esquer car), o una cosa així.

Van tenir un èxit relatiu, perquè les coses més pujades de to que explicaven eren, segons m'han dit, de gent d'altres pobles i ja se sap que els habitants del poble del costat no s'interessen pels assumptes ni pels cors dels altres. He intentat contactar amb "J.J. and partenaire" per tal que repeteixin el seu striptis notarial al meu poble però sembla que no tenen adreça electrònica, ni estan en facebook, ni en twitter ni enlloc. Sabeu, doctor, si s'han dissolt? (Marià Ramió)

-No sé res, Marià, però no m'estranyaria que, tal com està el pati, hagin estat liquidats (en el sentit mercantil del terme) per ordre directa del president del govern o de qualsevol dels seus ministres liquidadors, els quals, segons he sabut, són molt poc amants dels striptis de qualsevol mena. Tanmateix no he pogut confirmar aquest extrem. De tota manera, el fet que no els trobis en facebook ni en twitter ni enlloc no vol dir que no hi siguin: potser es troben amagats sota un pseudònim o un nom de nena, o fent-se passar per capellans de poble. Tot és possible a la xarxa.

- Eminent Doctor, em vaig casar molt jove, enamorada i certament inexperta amb l' Epitelio Ruíz del Dorado y de Manzanares, un alt funcionari estatal de bona planta, eixerit i impulsiu. Vam tenir una munió de fills que, ben aviat, van eixir de la llar familiar, establint-se en diversos països d'Europa i d'Amèrica. Aquesta independència prematura la va propiciar el caràcter despòtic que l'Epitelio exercia sobre la nostra prole:

no tolerava que parléssim català en família i quan els fills van començar a treballar se'ls hi quedava el sou, com ho havia fet també sempre amb el meu, i el distribuïa capritxosament i aleatòria, de manera que com pot suposar les he passat magres per posar el plat a taula. El seu masclisme s'ha accentuat a mesura que augmentava també la panxa i l'alopècia. Li he perdonat unes quantes infidelitats conegudes i recentment he descobert que tenia tres fills extra conjugals. Compendrà, admirat Dr., que després de 30 anys d'aguantar aquesta peça (que m'han semblat ben

bé 300) he decidit separar-me. Però vet aquí que em diu que no és possible fer-ho perquè ens vam casar per a tota la vida i, segons les lleis i la sagrada Constitució, hi hem d'estar-hi d'acord tots dos.

És així ?. I en aquesta tessitura semblant, què ha de fer el nostre estimat país, docte Escrivà?. (Dolça Català).

-Francament, Dolça, no sé què li vas veure a a aquest Epiteli de tants cognoms per casar-te tan jove i enamorada. Tal vegada el vas conèixer per internet i només us trobàveu a les fosques i en un descampat?

T'hauries d'haver limitat a tenir-ne una aventureta, Dolça, i ara podries vantar-te d'haver seduït un castellà de terra endins. De tota manera pots dir-li de part meva que, a banda d'intolerant i carca, és un gran mentider, ja que actualment ni les lleis ni la Constitució impedeixen el divorci a iniciativa d'un dels esposos. No deu ser notari, oi?

Una altra cosa és el que ha de fer el nostre estimat país en una tessitura semblant. A manca d'un reconeixement legal del dret a separar-se, potser es podria separar de fet i procedir a dividir els guanys, com en algunes herències. Ja que estem aquí, podríem començar per dividir els diners de la Mutualitat Notarial, no et sembla?

-Doctor: he rebut una curiosa enquesta d'un col·lectiu notarial no del tot identificat que vull consultar-vos. Està redactada, com totes les enquestes,

en forma de qüestionari, i una de les preguntes que fan és la de si sabem quants membres del Consejo Superior del Notariado han estat notaris de capçalera de les famílies Rato, Pujol, Camps i Chaves, entre d'altres. Les respostes possibles van des de "Tots ells" fins a "Només tres", passant per "Tots menys un" o "Tots, però sobretot el català". Em podeu ajudar, Doctor, a resoldre la qüestió? (Indulgenci Rana)

-Jo que tu, Indulgenci, no contestaria l'enquesta sense saber primer qui hi ha darrera d'aquest col·lectiu de notaris no identificat: I si no fossin notaris, sinó registradors? *Oïdo cocina*, Inocenci. De tota manera, és fàcil saber qui és qui dins de la professió notarial sense necessitat d'acudir a les enquestes: apunta't a una associació de notaris amb pretensions de transparència –per exemple a *Transparenta't tu-* i t'ho diran encantats.

Els dibuixos reproduïts provenen del llibre "PAPITU" (Efadós, Barcelona, 2014).

-Te'n recordes, Tuta, de quan fèiem de notàries a Madrigal de les Altas Torres?

-Ostres, sí, l'horari era millor; però no ens menjàvem ni un plàtan!

-Cagu en dena, l'any passat em van tornar una escriptura d'hipoteca del Registre de la propietat, tu!

-D'això et queixes? A mi em van tornar més de trenta.

-Sí, però és que jo només vaig autoritzar dues.